

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**ADAPTACIJA DJECE NA VRTIĆKO OKRUŽENJE- IZAZOVI PRVOG
EKOLOŠKOG PRELAZA DJECE**

Završni magistarski rad

Mentorica:

doc. dr. Dženeta Camović

Studentica:

Medina Prljača

Sarajevo, 2021.

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**ADAPTACIJA DJECE NA VRTIČKO OKRUŽENJE- IZAZOVI PRVOG
EKOLOŠKOG PRELAZA DJECE**

Završni magistarski rad

Mentorica:

doc. dr. Dženeta Camović

Studentica:

Medina Prljača

Sarajevo, 2021.

Zahvalnica

Veliko hvala mojoj dragoj mentorici Dženeti Camović za preneseno znanje, izdvojeno vrijeme i nesebičnoj podršci prilikom izrade ovoga rada.

Hvala svim profesorima i asistentima Odsjeka za pedagogiju na predivnoj saradnji i stečenom znanju tokom svih ovih godina.

Hvala mojim roditeljima i porodici bez kojih ja danas ne bih bila ono što jesam. Hvala im za svakodnevna odricanja, безусловnu ljubav i podršku.

Hvala mojim najboljim prijateljicama koje su uvijek bile tu za mene, koje su me bodrile i bile puna podrška.

Najveće hvala mojoj Ajši koja je kroz oba ciklusa bila moj najveći kritičar ali ujedno i motivator i sa kojom je svaki ispit i radni zadatak bio lakši.

I naravno, hvala mojoj boljoj polovini, mom momku uz kojeg je sve bilo puno lakše i ljepše, koji je bio moja najveća podrška u ostvarenju mojih snova.

Hvala svim mojim kolegicama, odgajateljicama koje su pristale da učestvuju u istraživanju, kao i roditeljima djece koja borave u Predškolskoj ustanovi „Bambini“.

Sadržaj

Uvod	6
1. Teorijski okvir istraživanja	7
1.1 Ekološki prelaz djece	7
1.2 Tranzicija djece iz porodice u odgojno-obrazovnu ustanovu	9
1.3 Adaptacija djece na vrtić	12
1.3.1 Uloga porodice u procesu adaptacije	13
1.3.1.1 Uloga <i>attachmenta</i> u procesu adaptacije	14
1.3.2. Uloga vrtića u procesu adaptacije	15
1.3.3 Saradnja vrtića i porodice	17
1.4 Reakcije djeteta na proces adaptacije	18
1.5 Kako olakšati proces adaptacije	20
2. Metodološki okvir istraživanja	23
2.1 Predmet istraživanja	23
2.2 Cilj istraživanja	23
2.3 Zadaci istraživanja	23
2.4 Istraživačka pitanja	24
2.5 Procedure istraživanja	24
2.5.1. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	24
2.6 Uzorak istraživanja	25
2.7 Postupci obrade podataka	25
3. Rezultati istraživanja	26
3.1 Uloga odgajateljica u procesu adaptacije djeteta na vrtićko okruženje i socio-emocionalne reakcije koje se javljaju kod djece tokom adaptacije	26
3.2 Očekivanja i izazovi sa kojima se susreću odgajateljice tokom procesa adaptacije djece na vrtić	29
3.3 Strategije odgajateljica u procesu tranzicije i adaptacije djece	31

3.4 Roditeljski razlozi upisa djece u vrtić i emocije koje ispoljavaju prilikom odvajanja od djeteta	36
3.5 Očekivanja i izazovi sa kojima se susreću roditelji tokom procesa adaptacije djece na vrtić	39
Zaključak	45
Literatura	48
Prilog	50

Uvod

Polazak u vrtić predstavlja veliku promjenu u životu svakoga djeteta budući da dijete iz sigurnosti svoje porodice odlazi u novo okruženje i među nepoznate osobe koje se počinju brinuti za njega. Svakom djetetu potreban je određeni vremenski period kako bi se ono prilagodilo novoj sredini, novim drugarima i odgajateljima.

Istraživanja su pokazala kako stimulativno i primjereno okruženje ima veliki uticaj na cjelovit dječiji razvoj. Dječiji vrtić je mjesto življenja, igre i učenja djece i odraslih, otvoren je i fleksibilan. Vrtićko okruženje je cjelokupnost svih aspekata koji čine dječiji vrtić (Miljak, 1996). Proces razdvajanja podjednako može biti stresan i za roditelje i za djecu. Tokom ovog procesa djeca reaguju na različite načine, a neke od emocija koje osjećaju su tuga za roditeljima, svojim igračkama, svom domu i svojim svakodnevnim rutinama. Djeca tugovanje ispoljavaju na različite načine, a neki od njih su: plač, ljutnja, bijes, protestom, povlačenjem u sebe, zatvorenošću, suzbijanjem pokazivanja emocija itd. Upravo ovi oblici ponašanja ukazuju na to da dijete osjeća nesigurnost i strah u nepoznatom okruženju. Kroz proces adaptacije izravno prolazi dijete, ali ona je podjednako potrebna i roditeljima djece koja kreću u vrtić. Roditelji osjećaju zabrinutost zbog novonastale situacije, odnosno polaska njihovog djeteta u vrtić pa je zbog toga porebno ostvariti suradnja između odgajatelja i roditelja.

Uočavamo da je za razvoj djeteta zaslužan cjelokupni sistem: porodica, vrtić, škola, vršnjaci, zdravstvene institucije, mediji itd. Prelazi od aktivnog uticaja porodice na uticaj vrtića, škole, medija i slično jasno pokazuju vještinu adaptacije djeteta kao imperativ. Upravo o ovim utjecajima i prelazima pisao je i Bronfenbrenner (Pašalić Kreso, 2012) koji je pružio model ekološke systemske teorije naglašavajući neophodnost razumjevanja razvoja djeteta u njegovom neposrednom okruženju. Sistem koji ima prvi i najdirektniji uticaj na individual je prvi krug mikrosistema koji čini porodica i članovi domaćinstva, vrtić, škola, vršnjaci.

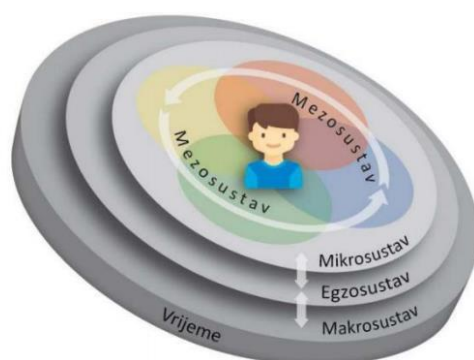
1. Teorijski okvir istraživanja

1.1 Ekološki prelaz djece

U savremenomu dobu dolazi do institucionaliziranja djetinjstva što znači da djeca sve više vremena provode u odgojno-obrazovnim institucijama. Kontinuirani razvoj kvalitete odgojno-obrazovnog procesa, prilagođavanje individualnim potrebama djece te saradnja obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova (vrtića) nameću se kao nužnost. Visković i Višnjić Jevtić (2019) ističu da je kvaliteta institucionalnoga ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja prediktor dugoročnih postignuća djece i na kraju društvene dobrobiti.

Ekološke prelaze karakterizira veća ili manja promjena u životu djeteta i često su praćeni snažnim emocijama (Somolanji Tokić, 2018). To su razdoblja u kojima se susreću mnogobrojni pristupi, sistemii i konteksti (Einarsdottir, 2020). „Prelaz možemo tumačiti kao proces u vremenu od prve informacije o novoj odgojno-obrazovnoj zajednici, pa do redovnoga pohađanja te iste ustanove“ (Visković, 2020:4). On je važan korak u životu pojedinca i može imati značajan uticaj na obrazovanje i dobrobit djece. Kvalitetna praksa prijelaza podrazumijeva osiguravanje kontinuiteta odgojno-obrazovne prakse i uvažavanje iskustva djece (Einarsdöttir, 2020).

Zbog kompleksnosti različitih sistema koji su u složenomu međuodnosu, problematiku prelaza iz jednoga u drugi sistem možemo posmatrati pomoću ekološke teorije Urije Bronnfrenera (Somolanji Tokić, 2018). Ona se temelji na spoznaji da se razvoj čovjeka odvija u interakciji sa cjelokupnim okruženjem. Nalaženje osobe u središtu sistema i u interakciji s okruženjem rezultira promjenama i pojedinca i okruženja, dok je prisutno i djelovanje vanjskih uticaja na samo okruženje (Klasnić, Đuranović i Ninčević, 2019). Sistem je slikovito prikazan sferama koje se nalaze oko pojedinca, a to su: mikrosistem, mezosistem, egzosistem i makrosistem (slika 1).

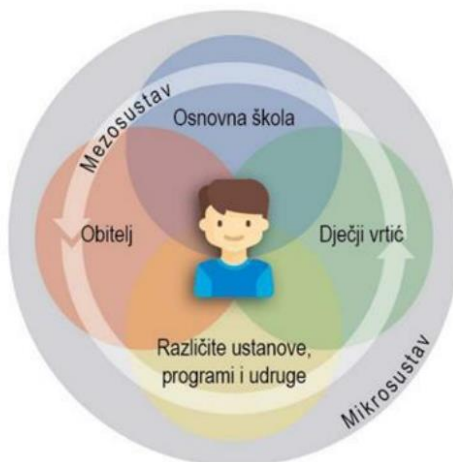

Slika 1. Prikaz ekološkog modela Bronfenbrennera (Somolanji Tokić, 2018)

Mikrosistem predstavlja okruženje s kojim je pojedinac u svakodnevnoj interakciji, pri čemu se ističe važnost uloge koju preuzima s obzirom na okruženje jer ona ujedno određuje prirodu odnosa, npr. dječji vrtić i škola predstavljaju mikrosisteme (Somolanji Tokić, 2018). Mezosistem, naredni krug, predstavlja područje povezivanja različitih okruženja mikrosistema, naredni egzosistem koji čini socijalno, političko, religijsko i drugo okruženje sa kojim dijete dolazi u interakciju preko drugih osoba. Najširi kontekst, obuhvata sve druge, tzv. makrosistem. Svakako, u centru modela je dijete (Pašalić Kreso, 2012). Ovakav jedan hronološki prikaz djetetovog okruženja pokazuje kompleksnost ekološkog prelaza iz jednog u drugi. Sistem vrijednosti, usvojen u obitelji, dolazi pod uticaj sistema vrijednosti vrtića. Dijete se prilagođava novim pravilima, usvaja nove vrijednosti, navike i vještine. Ove promjene se lakše prihvate ukoliko dijete ima podršku i porodice i vrtića.

Prelazi se mogu tumačiti kao okomiti i vodoravni. Vodoravni se prelazi odnose na prelaz iz odgojno-obrazovne ustanove u drugu iste razine, npr. iz jednoga vrtića u drugi, dok se okomiti odnose na prelaz iz jedne odgojno-obrazovne ustanove različitih razina, npr. iz porodice u vrtić i iz vrtića u osnovnu školu (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Važno je naglasiti da prijelaz iz jednoga okruženja u drugi nije trenutani već se naglasak stavlja na proces. Bronfenbrenner objašnjava kako do prelaza unutar ekološkog sistema dolazi u onom trenutku kad se u socijalnom kontekstu mijenja položaj pojedinca kao rezultat promjene uloge i/ili okruženja (Somolanji Tokić, 2018). Prelazom iz porodice u vrtić dolazi do upravo takve promjene kada dijete iz uloge jedinog djeteta/brata/sestre postaje dijete u vrtiću gdje postaje dio vršnjačke skupin, a sam se prelaz razumije kao recipročan odnos djeteta i njegove okoline (vrtića i djeteta) (slika 2).

Slika 2. Recipročni odnosi unutar mikrosustava i povezanost mezosutava (Somolanji Tokić, 2018)

Zanimljivo je da ekološka teorija naglašava da postojanje većega broja kvalitetnih veza između sistema olakšava djetetu proces ekološkog prelaza. Prethodno iskustvo mnogo određuje dječiju percepciju prelaza. Primjer, ako mu starija braća i sestre idu u vrtić, ako je već nekad bio u njemu, ako poznaje odgajateljicu od ranije, ako kreće u vrtić sa komšijom ili prijateljem, ako ima kvalitetne informacije o sistemu itd (Klasnić i sar., 2018).

1.2 Tranzicija djece iz porodice u odgojno-obrazovnu ustanovu

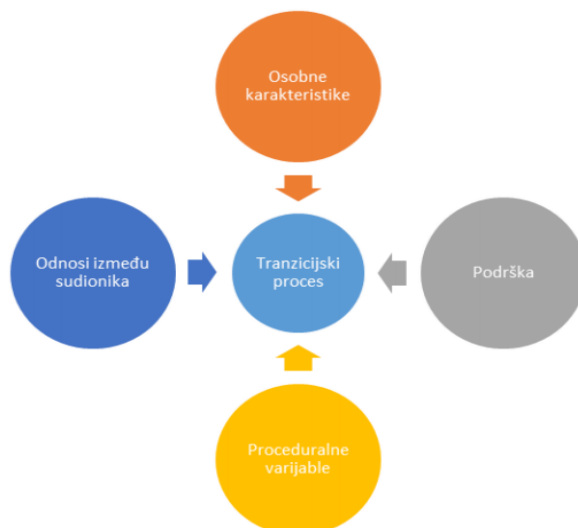
Tranzicija dovodi do određenih promjena koje utiču na prilagodbu svih sudionika. Hanson (2005: 376) navodi kako pojam tranzicija implicira promjenu međutim to je „...kompleksan i postepen proces, a ne specifičan događaj ili rezultat...“. Tranzicija može imati mnogo oblika, koji uključuju prelazak iz porodice u predškolski sistem ili iz predškolskog u školski sistem. Često uključuje, kako navode Vogler i sar. (2008: 2) „...značajne psihosocijalne i kulturološke prilagodbe sa kognitivnim, socijalnim i emocionalnim dimenzijama, ovisno o prirodi i uzroku tranzicije...“.

Prema Vogler, Crivello i Woodhead (2008: 1) opća definicija tranzicije se odnosi “na ključne trenutke i/ili procese koji se javljaju u specifičnim periodima života ili odlučujućim tačkama tokom životnog vijeka“. Tranzicija iz porodice prema predškolskom programu stavlja pred roditelje izazov zbog odabira odgovarajuće i kvalitetne odgojno-obrazovne institucije.

Prema Guralnick (2005) uspješnost tranzicije u odgojno-obrazovnom kontekstu zavisi od kapaciteta za saradnju i koordinaciji svih uključenih faktora (odgajatelji, roditelji, dijete) te informisanosti roditelja o svim raspoloživim opcijama.

Promjene na koje dijete nailazi pri procesu tranzicije odnose se na promjene normi, rituala, načina komuniciranja, raspodjele moći i rješavanja problemskih situacija. Budući da su djeci predškolske dobi bez primjene kvalitetnih tranzicijskih postupaka takve iznenadne promjene teško razumljive, nije rijetko da se tokom pedagoške/školske godine javljaju otpori (Visković i Višnjić Jevtić, 2019). Promjene mogu uključivati prelaz iz bolnice i dolazak kući, uključivanje u program rane intervencije u djetinjstvu, ulazak u predškolski program ili uključivanje u školu (Hoover, 2001). Ovi prelazi se naravno javljaju u kontekstu porodice koja se prilagođava životu i brizi oko djeteta s teškoćama u razvoju za razliku od djece bez teškoća čije porodice češće rade prelaze zbog porodičnih razloga, a ne nužno zbog potreba koje bi dijete moglo imati za nekim specifičnim programom (Wolery, 1999).

Proces tranzicije u ranom djetinjstvu prema drugim odgojno-obrazovnim sistemima ne odvija se sam po sebi već zahtjeva vodstvo uvježbanih stručnjaka koji taj proces potiču i usmjeravaju (Bailey, 2011). Barijere koje postoje u procesu tranzicije mogu se povezati s nedovoljno jasnim ulogama stručnjaka i njihovim nadležnostima. Kada uloge i podrška stručnjacima nisu jasno definisane tada mnoge varijable utiču na planiranje, implementaciju i praćenje tranzicije. Kada nije moguće pratiti tok tranzicije ne može se dobiti povratna informacija od roditelja koja bi dala uvid u roditeljsku perspektivu tranzicijskog procesa što utiče na prihvatanje novog programa/sistema i povećanje anksioznosti kod roditelja (Bailey, 2011). Cjelokupan proces tranzicije čini nekoliko ključnih elemenata. Detaljan prizak je u nastavku, na slici broj 3.

Slika 3. Komponente tranzicijskog procesa (Hanson, 2005)

Hanson (2005) navodi kako u procesu tranzicije postoje četiri komponente koje uključuju lične karakteristike (npr. djeteta i porodice, vrsta teškoće u razvoju, osobine ličnosti) i iskustva sudionika (npr. socioekonomski status, stavovi i očekivanja stručnjaka, očekivanja roditelja), odnose između sudionika (skladni ili neskladni), proceduralne varijable (zakonski okvir, razrađeni protokol) te količinu i vrstu osigurane podrške (informalna i formalna).

Tranzicija se smatra važnim elementom u ranom djetinjstvu. Bailey (2011) navodi kako unatoč tome literatura ne sadrži puno primjera roditeljske perspektive u tranziciji. Svaka promjena za porodice koje prolaze tranziciju predstavlja stres koji ima uticaja na kvalitetnu realizaciju tranzicije (Johnson, 2001: 1). Od roditelja se očekuje donošenje odluka o upisu djeteta u adekvatan vrtić, staloženost pri odvajanju od djeteta i dobra priprema djeteta za odvajanje. Navedeni izazovi postavljeni pred roditelje samo potiču stres i jedino se mogu premostiti višesmjernom komunikacijom sa stručnjacima (odgajateljima, pedagogima).

Za uspješan ekološki prelaz djeteta iz jednog sistema u drugi i za uspješnu tranziciju djeteta iz porodice u vrtić ključna je komunikacija roditelja i odgajatelja, pravovremena informisanost i priprema djeteta na promjenu koja slijedi. Uočavamo da mnogi autori (Bel, 2020) stavljaju znak jednakosti između pojmova ekološki prelaz i tranzicija. Tako u engleskom jeziku glagol *transition* prevodimo kao prelaz, pa se u Bosni i Hercegovini javlja i jezična barijera koja stvara dodatnu zabunu razumijevanja ovih pojmova. Međutim, oba procesa imaju jedan cilj: adaptaciju na vrtić učiniti što lakšom i za dijete i za odgajatelje, ali i za roditelje.

1.3 Adaptacija djece na vrtić

Polazak u vrtić je velika promjena i uzbudljiv događaj u životu djeteta i roditelja. Najčešće je to prvo odvajanje od roditelja. Iz sigurne i zaštićene porodične sredine dijete dolazi u nepoznat prostor, među nepoznate osobe. Te promjene kod djece izazivaju strah od odvajanja i strah pred nepoznatim osobama i situacijom. S druge strane, odvajanje je dio procesa odrastanja djeteta i neophodno za osamostaljivanje i razvoj djetetove ličnosti. Potrebno je određeno vrijeme kako bi se dijete prilagodilo novoj okolini. Sama prilagodba počinje tek nakon upisa djeteta u vrtić. Svako dijete prolazi kroz taj period, samo što se neka djeca adaptiraju brže (za samo nekoliko dana), a drugoj djeci je potrebno duže vrijeme. Neka djeca reaguju burnije, a neka i ne pokazuju veće promjene u ponašanju.

Promjene u ponašanju tokom prilagodbe djeteta su prolazna pojava i dobro je biti pripremljen na njih, kako bi djetetu mogli što bolje pomoći u prilagodbi. Adaptacija nema određeni rok trajanja. Može biti kraća i duža, djetetu tada još više treba ljubavi i pažnje. O tome koliko dugo će trajati period prilagodbe i kako će se dijete ponašati tokom tog perioda velikim dijelom ovisi o starosti djeteta (lakše se prilagođavaju starija nego mlađa djeca), o kontaktima s većim brojem djece i odraslih, o karakteristikama ličnosti djeteta, da li su i na koji način pripremljeni na polazak u vrtić te o redovnosti dolaženja u ustanovu tokom perioda prilagodbe. Izostanci produžuju vrijeme prilagodbe. Roditelji i sami mogu puno napraviti da dijete ima lakšu prilagodbu. Od dana kad donesu odluku da dijete treba u vrtić trebaju ga početi na to pripremati. Objasniti djetetu da oni idu na posao, a ono u vrtić. Odvesti ga povremeno u neku igraonicu, povremeno ga ostaviti s drugom osobom u koju imaju povjerenja na kraće, pa onda duže vrijeme, time stvaraju dobar temelj adaptaciji. Najteže je ako je prvo odvajanje od mame upravo polazak u vrtić (Došen-Dobud, 2004).

Postoje tri vrste prilagodbe koje se mogu pojaviti kod djece, a to su:

1. laka prilagodba,
2. prilagodba srednje težine,
3. teška prilagodba (Došen-Dobud, 2004).

U *prilagodbu lakog tipa* spadaju djeca čija stabilizacija ponašanja uslijedi već nakon deset do petnaest dana. Rezultat tome je uspostavljanje sigurne i stabilne emocionalne veze s roditeljima dok je reakcija na novu, nepoznatu situaciju normalna. *Prilagodba srednje težine* traje malo duže od lake, a promjene u ponašanju se stabiliziraju trideset dana nakon boravka u skupini.

Najduže traje *teški tip prilagodbe*. Ovaj tip je jako naporan i dugotrajan, kako za roditelje tako i za djecu. Može potrajati i duže od šest mjeseci, a razlozi mogu biti različiti, učestali izostanci iz skupine zbog bolesti, nepovoljna porodična situacija, nedovoljna zrelost djeteta i slično (Mladen Coha, 2007).

U svakom tipu prilagodbe od velike je važnosti komunikacija roditelja sa stručnjacima unutar odgojno-obrazovne ustanove. Roditelji i odgajatelji trebaju sarađivati i razmjenjivati informacije o djetetu, a nikako se međusobno natjecati. Ako dijete osjeti da roditelj ne voli odgajatelja isti će takav stav poprimiti i ono i time otežati njegovo prilagođavanje na novu sredinu.

Odvajanje od roditelja nije jedina stvar s kojom se djeca susreću; tu je i mnogo nepoznatih ljudi u nepoznatom prostoru što kod djece izaziva još veći strah i još veći stres te potiče traumatsko iskustvo. „U početku ne shvata gdje se to odjednom i zbog čega našlo, boji se novog i nepoznatoga prostora, odraslih osoba i druge djece. Osjeća se nesigurno, zastrašeno, nelagodno, pa i bespomoćno“ (Petrović-Sočo, 2007: 83). Proces prilagodbe zavisi o nekoliko faktora: roditeljima odnosno porodici, privrženosti djeteta i samom odgajatelju.

1.3.1 Uloga porodice u procesu adaptacije

Porodica kao društvena, etička i odgojna zajednica ima primarnu zadaću odgojiti svoje dijete u duhu društvenih i etičkih vrijednosti i spoznaja do kojih je savremeno društvo u svom historijskom hodu doseglo. Funkcije, uloge i oblici porodice su se kroz historiju mijenjale; međutim porodica je uvijek ostala izvor i nositelj života (Vukasović, 1994 prema Rosić i Zloković, 2003). Za većinu djece porodica je prva i temeljna zajednica odrastanja, a uključivanje u institucionalni odgoj i obrazovanje najčešće je prvo odvajanje djeteta od porodice (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Prvi dan boravka u vrtiću stresan je i zbog načina kako roditelji vlastite strahove i tjeskobe vežu s ostavljanjem djeteta u novom okruženju. Često dobrobit djece zavisi i o tome projiciraju li roditelji na djecu negativne emocije vlastitog iskustva prvog dana odvajanja (Plachcka, 2012). Harris, Andrew i Goodall (2009 prema Visković i Višnjić Jevtić (2019)) opravdano se pitaju znaju li roditelji koliko su značajni u odgoju i obrazovanju svoje djece. Angažiranost roditelja povezuju s akademskim postignućima djece, a odgovornost za poticanje roditelja vide kao obavezu odgajatelja. Započeta saradnja između predškolske ustanove upisom djeteta u osnovnu, a kasnije i u srednju školu, dobiva novu kvalitetu i druge obaveze. Uloga roditelja

jest da bude dobro informiran o radu i životu vrtića te da u ostvarivanju njenih zadaća optimalno pomagaže, saraduje, participira i prezentuje javnosti njeno djelovanje (Rosić i Zloković, 2003).

1.3.1.1 Uloga *attachmenta* u procesu adaptacije

Povezanost majke i djeteta počinje puno prije njegovog rođenja, odnosno dok je dijete još u utrobi. Nakon rođenja dijete izlazi iz svoje sigurne okoline u nešto potpuno novo i njemu strano. Kako bi se dijete i dalje osjećalo povezano sa svojom sigurnom okolinom u kojoj je boravilo do sada važan je kontakt „koža na kožu“ sa samom majkom. U tim je trenucima vrlo važno stanje majke jer komunikacija licem u lice, interakcija mozga prema mozgu, glas, kontakt oči prema očima utiču na razvoj interpersonalne svijesti i samih emocija koje će u daljnjem razvoju biti vrlo važne pa čak i ključne u pojedinim fazama razvoja (Vlastelica, 2014).

Attachment ili privrženost možemo opisati kao trajnu afektivnu vezu između djeteta i specifične osobe (najčešće majke) čija je glavna karakteristika traženje i održavanje bliskosti posebno u stresnim situacijama (Mašković i sar., 2018). Postoji nekoliko razvojnih faza attachmenta. Prema Vasta, Haith, Miller (1998) *faza nediskriminativne socijalne reakcije* prva je od tri opća stepena razvoja privrženosti, započinje rođenjem i traje do drugog mjeseca života. U početku dijete ne usmjerava svu svoju pažnju samo na majku, ali ostavlja dovoljno prostora da se veže uz nju. Urođenim osobinama dijete zna kako zadobiti majčinu pažnju i kako istu zadržati (na primjer plakanjem, smiješkom i umirivanjem).

Druga faza je *faza diskriminativne socijalne reakcije* (Vasta i sar., 1998) i traje od drugog do sedmog mjeseca. Ta faza karakteristična je po tome što djeca postaju zainteresovanija za svoje roditelje/skrbnike i poznatu okolinu te svoje socijalne reakcije usmjeravaju na njih. U prvoj fazi dijete pozitivno reaguje i na njemu strane osobe, što se u ovoj fazi ne mijenja previše, ali te reakcije se mogu svrstati u drugorazredne jer su na prvom mjesto ipak roditelj/skrbnici, poznata okolina.

Važno je poznavati djelovanje attachmenta na dijete kako bi odagajtelji što kvalitetnije odgovorili na potrebe djeteta u procesu tranzicije i adaptacije na vrtić. Ukoliko je majka ta koja dovodi dijete i od koje se dijete razdvaja proces adaptacije mogu pratiti snažne emotivne reakcije djeteta.

1.3.2. Uloga vrtića u procesu adaptacije

Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju u Kantonu Sarajevu (NN 26/2008 i 21/2009) predškolski odgoj i obrazovanje je prvi, poseban i specifičan dio odgojno-obrazovnog sistema koji se bavi odgojem i obrazovanjem, ranom rehabilitacijom i resocijalizacijom, njegom i zaštitom djece predškolske dobi. On počiva na tri principa:

- a) humanističko - razvojni princip,
- b) princip profesionalne autonomnosti i stručne odgovornosti i
- c) princip demokratičnosti,

a krajnji cilj mu je u skladu sa naučnim dostignućima najmlađoj generaciji osigurati sve uslove za optimalan tjelesni, intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj, odnosno uspješan dalji odgoj i obrazovanje.

Vrtić je profesionalna ustanova društva koja se brine da svako dijete dobije onaj minimum odgoja i obrazovanja potrebnog za daljnje učenje i obrazovanje.. Kao odgojna sredina pojavljuje se kao saradnik u ravnopravnom razvoju ličnosti djeteta, a kako bi to bilo moguće od krucijalne je važnosti uspostavljanje saradničke komunikacije između odgajatelja i roditelja. Važno je da odgajatelji prihvate stavove roditelja, da probleme koje im roditelj iznosi mogu sagledati i iz cipela roditelja te da poštuju njihova saznanja o vlastitoj djeci kao i njihove odgojne postupke. Odgajatelj, kao osoba koja posjeduje stručna znanja i sposobnosti, mora prihvatiti činjenicu da i roditelji kao laici mogu dati vrijedne ideje s obzirom na pitanje odgoja (Rosić i Zloković, 2003).

Kako odgajateljeve zadaće u procesu nisu jasno istaknute, one ostaju na njihov izbor, ali ne postaju njihova obaveza. Iako nema zakonskih odredbi odgajateljeve uloge u učestvovanju u procesu prijelaza iz porodice u vrtić, njihova uloga i dalje ostaje neosporno velika. Odgajatelji bi trebali težiti tome da budu fleksibilni, otvoreni i da pokušaju shvatiti dijete u tranziciji i dati sve od sebe kako bi mu samu tranziciju olakšali. Veliku ulogu igra i sama saradnja porodice i vrtića prilikom koje dolazi do razmjene korisnih informacija koje pomažu sudionicima tranzicije da premoste izazove iste.

Razdoblje adaptacije ujedno je i vrijeme uspostavljanja socio-emocionalne veze između odgajatelja i djeteta. Uspješnom komunikacijom između odgajatelja i djeteta, dijete će lakše uspostaviti i daljnju komunikaciju s ostalom djecom. Za uspostavljanje socio-emocionalne

veze nije dovoljno samo izražavati emocije niti obavljati stalnu njegu djeteta, već je potreban određen stepen socijalne interakcije i stimulacije (Stevanović, 2000). Komunikacija između djeteta i odgajatelja ne treba biti uvjetovana, nego odgajatelj treba dijete stalno pratiti, procjenjivati njegove misli, poticaje i njihov tok. Na osnovu toga govorom ili gestama uspostavljati kontakt. Dijete će primijetiti i pratiti reakcije odgajatelja te se postepeno uključivati u komunikaciju jer će osjetiti da ima podršku i da nije prepušteno samo sebi. Odgajatelj prihvata dijete upravo onakvo kakvo je, sa svim navikama koje je dijete do sada steklo. Odgajatelj svoje ponašanje treba prilagoditi svakom djetetu, njegovim navikama i njegovim potrebama.

Svako dijete za vrijeme prilagodbe mora osjetiti da je odgajatelj njihov pouzdan prijatelj, pun nježnosti i osjećajnosti. Kroz različite svakodnevne situacije u jaslicama, pogodno je da se djetetu pokaže empatija, da se ne gube živci i strpljenje. Dijete ponekad može ignorisati odgajateljevu ponudu za interakciju, no drugo dijete koje u blizini može se zainteresovati za interakciju (Došen-Dobud, 2004). Prema autorici Stokes Szanton (2004) odgajatelji, koji u odnosu prema djeci pokazuju svoju toplinu, pomažu djeci da se osjećaju ugodno, podržano i cijenjeno. Spremni su na predvidljiv i ljubazan način reagirati na dječje potrebe kako bi se djeca osjećala sigurno. Osjećaj sigurnosti, koji dijete doživi od odgajatelja, pomaže mu da se dobro osjeća i bude zadovoljno samim sobom. Ujedno je i taj osjećaj sigurnosti temelj na kojima djeca razvijaju ljubav i poštovanje prema drugima. Pored osjećaja sigurnosti, kojeg odgajatelj pruža djetetu, odgajatelj kroz svaki dan stvara prilike u kojima bi dijete stvaralo nove međusobne interakcije s ostalom djecom. Odgajatelj je djeci primjer, njihova ponašanja, djeca promatraju i od njih uče kako se ponašati. Pruži li odgajatelj dobar primjer, djeca će moći naučiti razliku između dobrog i lošeg.

Odgajatelj osluškuje potrebe, mogućnosti i interese djece, prema tome planira i realizira aktivnosti kojima će potaknuti razvoj svakog djeteta prema njegovim sposobnostima. Kod realiziranja i planiranja aktivnosti potrebno je da se s tim aktivnostima zadovolje djetetove osnovne potrebe koje uključuju kretanje, stvaralaštvo, komunikaciju i aktivan odnos. Aktivnosti, u kojima dijete samostalno istražuje, uči i saraduje s ostalom djecom, možemo reći da su kvalitetno isplanirane i realizirane. Odgajatelj se u takvim aktivnostima ne treba puno uključivati, može promatrati dječje istraživanje, igru i rad te bilježiti i dokumentovati djetetov rad i igru. Djeci ovakvo dokumentovanje omogućuje prisjećanje na prethodne aktivnosti, na prethodna vlastita razmišljanja i pomaže da osvijesti razvoj svog učenja. Dokumentacija različitih aktivnosti u kojem djeca sudjeluju, bitna je i pri komunikaciji odgajatelja s roditeljima

djece. Dokumentacija im daje uvid u djetetov rad, kako dijete uči, kako razvija svoje znanje i razumijevanje, kako surađuje s odgajateljima, s ostalom djecom i slično (Slunjski, 2008).

Jedna od važnih uloga odgajatelja u razdoblju adaptacije je saradnja s roditeljima. Kako bi pomogli djetetu da se privikne na novo okruženje, bitno je da roditelji s odgajateljima imaju međusobno dobru interakciju. Odgajatelji mogu tražiti od roditelja informacije o djetetu, njegovim navikama, zdravstvenom stanju i druge informacije prilikom upisa u jaslice/vrtić. Odgajatelji trebaju uputiti roditelje na vrijeme prilagodbe i teškoće s kojima se djeca mogu susresti u prvim danima, te na djetetove reakcije na prilagodbu. Prilikom upisa i upoznavanja roditelja s vrtićem i jaslicama, bitno je uputiti roditelje s radom u jaslicama/vrtićem, upoznati ih prostorom u kojem će djeca provoditi dane, s postupcima hranjenja, presvlačenja, zapravo tokom dnevnih aktivnosti. Na taj način roditelj će znati što može sam napraviti da djetetu ne budu neke stvari u vrtiću nepoznate (Stevanović, 2000).

1.3.3 Saradnja vrtića i porodice

Saradnja stručnjaka praktičara u dječjem vrtiću i roditelja je neophodna za kvalitetan odgoj i obrazovanje djeteta, koji je uvijek u centru tih procesa. Odgajatelji su ti koji su u prilici da dijete dobro upoznaju kroz različite svakodnevne aktivnosti u kojima ono sudjeluje. Dobrom saradnjom porodice i odgajatelja porodični odgoj se želi približiti institucionaliziranom i obrnuto jer se jedino tako mogu dosljedno ostvarivati ciljevi i zadaci savremenog predškolskog odgoja koji utiču na zdrav i cjelokupan razvoj djeteta (Rosić i Zloković, 2003).

Autorice Jurčević Lozančić i Basta (2017) također prepoznaju važnost partnerstva sudionika procesa tranzicije te naglašavaju kako je partnerstvo s roditeljima put osiguravanja kontinuiteta saradnje vrtića i škole. Obaveza je svakog odgajatelja inicirati saradnju sa roditeljima koja će roditeljima omogućiti aktivno uključivanje i djelovanje u životu i radu odgojno-obrazovne ustanove. Partnerska saradnja podrazumijeva ravnopravni odnos u procesu planiranja, realizacije i evaluacije, a odvija se u određenom prostornom i vremenskom kontekstu vrtića. Saradnja roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika treba započeti u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te se nastaviti dalje razvijati tokom daljnjeg školovanja djeteta, uz stalnu brigu o djetetovom cjelokupnom razvoju i postizanju optimalnih rezultata na dugoročnoj razini.

Saradnički je odnos između roditelja i odgajatelja onaj u kojemu su roditelji i odgajatelji (Maleš, 1994, prema Rosić, Zloković, 2003): jednaki, tj. jedni prema drugima se odnose kao kolege ili istomišljenici, dijeleći informacije, obaveze i ciljeve vezane uz odgoj djeteta - aktivni, tj. obje strane imaju aktivnu ulogu u poticanju dječjeg razvoja - odgovorni, tj. obje strane imaju određena prava, ali i dužnosti.

1.4 Reakcije djeteta na proces adaptacije

Mašković i sar. (2018) napominju da je reakcija na odvajanje od roditelja individualna za svako dijete i da zavisi o više različitih faktora: o njegovim individualnim osobinama, o temperamentu, o stepenu razvoja, o samoj hronološkoj, ali i biološkoj dobi te o porodičnoj atmosferi.

Dijete odgajatelja smatra kao nepoznatu, stranu osobu pa svoj protest može iskazati agresivnošću ili povučenošću. Mnogo je razloga, možda naizgled onih bezazlenih, zbog kojih se dijete teže prilagodi na novonastalu situaciju. Na primjer, ako je dijete doživjelo prije polaska u vrtić neko traumatsko iskustvo prilikom odvajanja od majke i oca, teže će prihvatiti novo odvajanje i bit će mu potrebno više vremena za prihvatanje situacije. Još jedan od razloga teže prilagodbe može biti i prerano odvajanje djeteta od majke (u dobi od šest do deset mjeseci) zbog toga što se tada, u tom periodu, učvršćuje emocionalna veza između majke i djeteta, a pojavljuje se strah od nepoznatih osoba i odvajanja. Reakcije djeteta na sam proces prilagodbe vrlo su različite i individualne i zavise od nekoliko faktora: „dob djeteta, njegova prethodna socijalna iskustva (što ih je više, to je djetetu lakše), povezanost s majkom, ali i drugim članovima bliže i dalje porodice“ (Mašković i sar., 2018: 32).

Kada govorimo o dobi djeteta, proces prilagodbe teže će prihvaćati mlađa djeca, dok će starija nešto lakše. Vrlo mala djeca ne znaju da je odvajanje privremeno i često imaju jake osjećaje ili „*tjeskobu razdvajanja*“. Vjerovatno je, ali ne i nužno, da će dijete lakše proći kroz proces prilagodbe ukoliko je već prije bilo odvojeno od roditelja u smislu čuvanja kod nane i dede ili ostalih članova porodice (Mašković i sar., 2018). Drugim riječima, moguće je da će dijete koje ima više socijalnog iskustva, koje je bilo čuvano od strane većeg broja ljudi lakše i brže prebroditi odvajanje od roditelja zato što već ima iskustva s odlaskom roditelja i njihovim povratkom. Ono je steklo to povjerenje da ga roditelji neće ostaviti. Ta situacija nije nužno takva zbog toga što u njoj dijete odvojeno od roditelja, ali je na čuvanju kod njemu poznatih

ljudi dok je u vrtiću u njemu nepoznatoj situaciji, s mnogo nepoznatih ljudi u nepoznatom prostoru.

Ovisno o nabrojanim faktorima, reakcije na adaptaciju i novonastalu situaciju se mogu očitovati u emocionalnom i tjelesnom aspektu. Kada govorimo o emocionalnom aspektu, reakcije mogu biti „ljutnja, plač, razdražljivost, nezadovoljstvo, neutješnost pa čak i agresivnost“ (Mašković i sar. 2018: 33). Kod neke se djece može pojaviti velika ljutnja na roditelje zbog toga što ih ostavljaju same i napuštaju ih. Djeca ponekad umjesto emocionalnih reakcija, koriste svoje tijelo kako bi dali roditeljima do znanja da s njima nešto nije u redu i da se ne osjećaju dobro. Tada možemo govoriti o simptomima kao što su „bolovi u stomaku povraćanje, glavobolja“ (Mašković i sar., 2018: 33). Također, može doći i do poremećenog ritma spavanja, jedenja ili čak regresije koja se u psihologiji definiše kao „jedan od obrambenih mehanizama, vraćanje na ranije, već prevladane faze razvoja“ (Rathus, 2000) gdje djeca koja su prestala koristiti cuculu, ponovno imaju potrebu za njom, ili ona djeca koja su naučila koristiti tutu/WC šolju ponovno imaju potrebu za nošenjem pelena. Takva stanja su prolazna i dijete se vraća „normalnom“ ponašanju čim osjeti sigurnost i stekne povjerenje u situaciju.

Djeca za vrijeme odvajanja od roditelja, od svog sigurnog okruženja, osjećaju separacijsku anksioznost ili separacijski strah. Separacijska anksioznost kod djece definiše se kao strah od odvajanja od roditelja. Taj se strah pojavljuje već u dobi između šest i osam mjeseci. Djeca svoj strah pokazuju u dvije situacije. Kada su u doticaju s nepoznatim osobama i pri samom odvajanju od roditelja. Separacijsku anksioznost najbolje primjećujemo u razdoblju prilagodbe djeteta na vrtić kada dijete napušta svoje sigurno područje (porodični dom) i zamjenjuje ga predškolskom ustanovom (Došen-Dobud, 2004).

Djeca uglavnom svoj strah iskazuju plačem kojim daju do znanja da se ne žele odvojiti od roditelja. „Dječji plač, sa suzama i bez njih, svakako je vid dječjeg govora o nekoj nelagodi, pa i onoj kada se treba odvojiti od roditelja“ (Došen-Dobud, 2004:16). Uglavnom u prvim danima, sedmicama (pogotovo u jaslicama) možemo zateći uplakanu djecu koju autorica Došen-Dobud (2004) slikovito opisuje kao „male meteoropate“ na koje određene vremenske okolnosti jače ili slabije utiču, odnosno djeca u različitim situacijama jače ili slabije osjete tegobe (tugu) za roditeljima i porodičnim domom. Uzrokovano separacijskom anksioznošću djeca se mogu vratiti na prethodne stepene razvoja, ali reakcija može biti očitovana i u tjelesnim promjenama što smo već u prethodnom tekstu naglasili i objasnili. Djeca bi sa sobom tokom prvih nekoliko dana, sedmica, mjeseci trebali imati takozvani *prijelazni objekat*. Prijelazni objekat djetetu

označava vezu s roditeljima, najbližima i roditeljskim domom i predstavlja sigurnost. Prijelazni objekti mogu biti bilo šta. Najčešće su to cucule, dekice, najdraži plišani medvjedić, igračka ili bilo koji drugi predmet koji dijete voli i odluči ponijeti sa sobom u vrtić (Nenadić, 2000).

Također, dok su djeca mala, dobro je da roditelj koji ostavlja dijete u jaslicama kaže da odlazi raditi, ali da će se po njega vratiti kada se on probudi (ili kada već roditelj bude u mogućnosti) te da djetetu da neki svoj predmet (šal, privjesak i sl.) koji će ga podsjećati na njega dok ga nema. Prilikom povratka dijete je dobro pohvaliti što je predmet čuvalo (Došen-Dobud, 2004).

1.5 Kako olakšati proces adaptacije

Sve što djetetu treba u tom, njemu stresnom, razdoblju su ljubav i podrška. Od obje strane, i roditelja i odgajatelja. Na roditelju jest da pripremi i sebe i dijete na ono što ga očekuje, prihvati situaciju i bude potpora djetetu. Odgajatelj ima zadatak da svojom dobrotom, toplinom, maštom i kreativnošću pruži djetetu utjehu i ponudi mnogo materijala iz kojih će dijete učiti, ali pri tome se i jako zabaviti. Odgajatelji su u dječjim vrtićima i psiholozi, zabavljači, medicinske sestre, prijatelji, rame za plakanje, savjetnici, mehaničari, dobre vile, glumci, istraživači i još mnogo toga. U svemu, pa tako i u procesu prilagodbe važna je i sama komunikacija, ali i dobro partnerstvo između roditelja i odgajatelja. Kako bi sve lakše prošlo potrebno je pozitivno, kreativno i kvalitetno osmišljeno okruženje koje će djetetu postati kao drugi dom u kojeg bi svakog dana trebao kročiti sa osmjehom na licu spreman za upijanje novih znanja i provođenje vremena u smijehu i zabavi.

Dijete treba pripremiti na ono što ga u vrtiću očekuje. U dogovoru s odgajateljicama, djetetu se može olakšati prilagodba tako što će se rutina kod kuće uskladiti koliko je to moguće s onom u vrtiću. Poticanjem samostalnosti, radu na strpljenju, izražavanju emocija, usklađivanjem jelovnika, druženje s vršnjacima aktivnosti su u kojima se na indirektan i suptilan način djetetu mogu usaditi dobre navike. U odlukama treba ostati dosljedan i ukoliko se naiđe na problem ili nedoumicu, svakako je dobro razgovarati s odgajateljima jer je komunikacija ključ uspjeha.

Kod prvog susreta i upisa djece u vrtić, potrebno je roditeljima dati sve potrebne informacije, pozvati roditelje da posjete vrtić i vide gdje će njihovo dijete provoditi vrijeme. Roditeljima treba naglasiti da žele da i oni sudjeluju u organizaciji i da su uvijek kad pozele dobrodošli u skupinu. Treba im skrenuti pažnju i na to da će se svakodnevno voditi dnevnik aktivnosti svakog pojedinog djeteta i da će roditelji biti na kraju dana upoznati s time što je dijete radilo

(Stokes Szanton, 2005). Bitno je da roditelji steknu dojam o odgajatelju kao o stručnoj osobi (a na odgajatelju je da taj dojam pruži) koja će im u svakoj situaciji biti na raspolaganju i koja je otvorena za pitanja. Ukoliko i sam odgajatelj neku informaciju ne bude znao, znat će usmjeriti roditelja.

Prije polaska u vrtić, važno je da se odgajatelji i roditelji upoznaju i razmjene bitne informacije kako bi se olakšala komunikacija u periodu adaptacije. Roditelji trebaju upoznati odgajatelje sa navikama djeteta, upoznati ih sa djetetovim zdravljem. Najčešće vrtići organizuju roditeljske sastanke prije polaska djeteta u vrtić na kojima se pruža mogućnost da roditelji upoznaju odgajatelje i stručne saradnike, rad i aktivnosti vrtića (Stokes-Szanton, 2004).

Upoznavanjem odgajatelja i ostalih saradnika vrtića, roditeljima se pomaže da steknu pozitivan stav o vrtiću. Pozitivan stav prema vrtiću pomaže da dijete lakše prihvati prilagodbu jer ako dijete, koje se u nepoznatim situacijama oslanja puno na roditelje, osjeti roditeljevu nesigurnost i strah, ti se osjećaju mogu prenijeti na dijete.

Kako bi djetetu stvorili unaprijed jasniju percepciju o tome što ga u vrtiću očekuje, bitan je način kojim će roditelji sa djetetom razgovarati i uključiti ga u samu pripremu za vrtić. Kod razgovora o vrtiću bitno je da se opiše što će se sve raditi, kako izgleda stvaran boravak u vrtiću. Roditelj može ispričati djetetu i njegovo pozitivno iskustvo sa vrtićem.

Kroz razgovor roditelj bi djetetu trebao istaknuti da je ponosan na njega što je dovoljno veliko da može sam boraviti u vrtiću, isto tako iskazivanjem nježnosti i brige prema djetetu, pomoći će u podizanju djetetovog samopouzdanja. Kako bi se olakšala prilagodba na dnevne rutine u dječjem vrtiću, preporučuje se roditeljima da pomognu djeci u osamostaljivanju, prema njegovom uzrastu i razvoju. Djeci jasličke dobi pomoći da sami prilikom hranjenja jedu kašikom, da piju iz čaše. Kod djece vrtićke dobi poticati da se samostalno oblače i održavaju higijenu. Radi boljeg približavanja vrtića djetetu, savjetuje se da roditelji upoznaju djecu s odgajateljima i drugom djecom prije upisa u vrtić. Također, važno je dopustiti djetetu da izrazi svoje misli i osjećaje u vezi polaska u vrtić, saslušati strpljivo dječija pitanja u vezi vrtića te pokuša odgovoriti na pitanja (Krivačić, 2008).

Autor Stevanović (2000) smatra da je igra jednostavan način koji može pomoći djetetu da se prilagodi novoj okolini. Naravno, odgajatelj će stvoriti poticajno i bogato okruženje u kojem će biti dosta igračaka koje će biti dostupne djetetu u svako vrijeme. Kako bi odgajatelj mogao uspješno stvoriti socio-emocionalnu vezu, važno je da uspije prepoznati i razumjeti dječje

osjećaje, a kako bi uspio uspješno razumjeti dječje osjećaje bitno je da i sam prepozna svoje emocije i nauči s njima vladati, da uskladi razum i srce (Došen – Dobud, 2004).

Djeca su poput spužve – upijaju i konstruišu znanja iz okoline promatranjem na aktivan direktan ili indirektan način. Upravo je zato važno samo okruženje jer ono „najsnažnije određuje kvalitetu iskustava djece rane dobi, a time i kvalitetu njihovog učenja“ (Slunjski, 2008: 17). Dakle, okruženje u kojem dijete boravi, bilo porodično ili vrtićko, mora biti kvalitetno osmišljeno i poticajno. U dječjim vrtićima taj zadatak obavlja stručna služba institucije, ali najveću ulogu, kao što je već nekoliko puta spomenuto, ima sam odajatelj (Slunjski, 2008).

Posjeta djece vrtiću najučestaliji su postupci prijelaza. Djeca koja, sa vremena na vrijeme, posjete vrtić prije upisa u isti, postepeno se navikavaju na novu sredinu i ona postaje poznati teren. Kada se dijete upiše u vrtić već će poznavati prostor, odgajatelje, vršnjake. Roditeljima ne bi trebalo biti teško, prije samog upisa, nekoliko puta sa djetetom posjetiti vrtić.

Također, uloga odgajatelja je da djetetu pomogne stvoriti pozitivnu sliku o sebi, razvije kod djeteta samopoštovanje i samopouzdanje, jača djetetovu otpornost na promjene i usvojeni način rješavanja problema te mogućih nadolazećih frustracija. Dijete koje odrasta u zajednici prepoznaje vrijednost obrazovanja, aktivnog učenja, saradnje i uvažavanja različitosti ima mogućnost razvoja pozitivnog socijalnog identiteta (Visković i Višnjic Jevtić, 2019).

2. Metodološki okvir istraživanja

2.1 Predmet istraživanja

Predmet istraživanja bio je utvrditi na koji način dijete prolazi kroz proces adaptacija na vrtićko okruženje, koje metode i strategije rada odgajatelji primjenjuju tokom adaptacionog perioda i na koji način roditelji doživljavaju prvo razdvajanje od djece. Pored navedenog, istražili smo koja su to očekivanja koje roditelji postavljaju pred odgajatelje prilikom upisa djece u vrtić, na kojim principima se zasniva odnos između odgajatelja i roditelja.

2.2 Cilj istraživanja

Osnovni cilj istraživanja bio je istražiti na koji način se odvija proces adaptacije djeteta na vrtićko okruženje i koji su to izazovi sa kojima se susreću odgajatelji i roditelji tokom procesa adaptacije.

2.3 Zadaci istraživanja

Zadaci proizilaze iz cilja istraživanja. U skladu sa tim postavljamo sljedeće zadatke:

1. Ispitati ulogu odgajatelja u procesu adaptacije djeteta na vrtićko okruženje;
2. Ispitati koje se socio-emocionalne reakcije javljaju kod djece tokom adaptacije na vrtićko okruženje;
3. Ispitati koje metode i strategije rada odgajatelji primjenjuju tokom adaptacionog perioda;
4. Ispitati sa kojim se izazovima susreću odgajatelji i roditelji tokom adaptacije djeteta na vrtićko okruženje;
5. Ispitati na koji način roditelji doživljavaju polazak djeteta u vrtić;
6. Ispitati koja su to očekivanja koja roditelji postavljaju pred odgajatelje tokom procesa adaptacije na vrtićko okruženje.

2.4 Istraživačka pitanja

1. Kakva je uloga odgajatelja u procesu adaptacije djeteta na vrtićko okruženje?
2. Koje se socio-emocionalne reakcije javljaju kod djece tokom adaptacije na vrtićko okruženje?
3. Koje metode i strategije rada odgajatelji primjenjuju tokom adaptacionog perioda?
4. Sa kojim se izazovima susreću odgajatelji i roditelji tokom adaptacije djeteta na vrtićko okruženje?
5. Na koji način roditelji doživljavaju polazak djeteta u vrtić?
6. Koja su to očekivanja koja roditelji postavljaju pred odgajatelje tokom procesa adaptacije na vrtićko okruženje?

2.5 Procedure istraživanja

2.5.1. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

Istraživanje uključuje deskriptivnu metodu. Uz pomoć deskriptivne metode opisali smo fenomen adaptacije djece na vrtić. Kroz odnos varijabli, narativno, grafički i tabelarno smo opisali izazove sa kojima se susreću odgajatelji i roditelji djece vrtićkog uzrasta tokom procesa adaptacije.

Tehnika, koja je primijenjena u istraživanju, je anketiranje. Mjerni instrument je anketni upitnik koji sadrži demografska pitanja, pitanja višestrukog izbora, dihotomna pitanja i skalu stavova – Skala Likertovog tipa. U skali Likertovog tipa navedeno je deset tvrdnji te se neke ponavljaju i u anketnom upitniku za roditelje i u anketnom upitniku za odgajateljice kako bi istražili da li se očekivanja roditelja i odgajatelja podudaraju odnosno da li su ista adekvatno iskomunicirana. Podaci su prikupljeni anketiranjem ispitanika online putem kako bi ispoštovali propisane mjere uslijed trenutne pandemije korona virusa te kako bi brže i lakše došli do podataka.

2.6 Uzorak istraživanja

Uzorak je činilo pedeset roditelja $N=50$, čija djeca, pohađaju Predškolsku ustanovu Bambini i dvadeset odgajateljica $N=20$, koje djeluju u Predškolskim ustanovama u Sarajevu: Bambini, Leptirić i Cvrčak. Uzorak je bio prigodnog i namjernog tipa. Kada je riječ o spolnoj strukturi odgajateljica, sve ispitanice su bile ženskog spola. Kada je riječ o spolnoj strukturi roditelja, anketni upitnik je ispunilo 46 majki i 4 oca. Tridesetpet roditelja ima nivo VSS, a 15 roditelja ima nivo SSS. Najmlađi roditelj ima 24 godine, a najstariji 40. Aritmetička sredina starosne dobi iznosila je $M = 31.6$. Radni staž odgajateljica bio je u rasponu od 1 do 6 i više godina. Aritmetička sredina radnog staža iznosila je $M = 2.05$. Odabirom roditelja i odgajateljica kao ciljne skupine želimo da ispitanici jednostavno predstavljaju sebe, a ne širu populaciju. Tip uzorka nas ograničava da pojavu generaliziramo na širu populaciju, ali će rezultati dati određene pokazatelje o postojećem stanju. Obzirom da istražujemo proces tranzicije odabrali smo odgajatelje jasličke i mlađe vrtičke skupne jer su tu češći prelazi iz porodice u vrtić.

2.7 Postupci obrade podataka

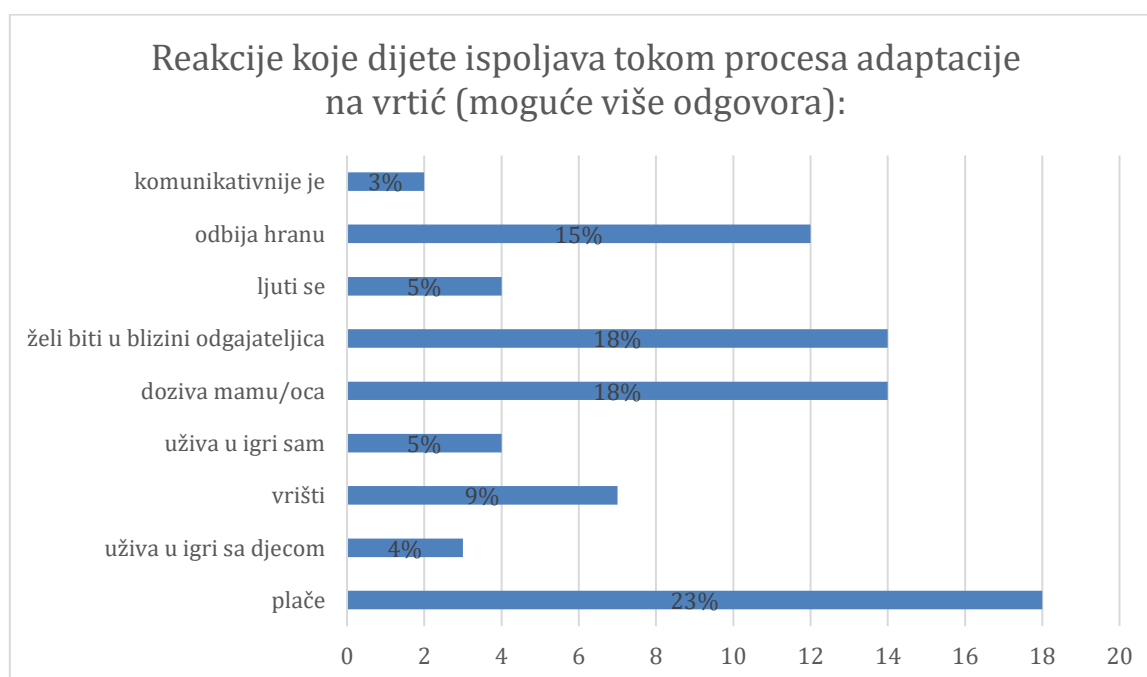
Podaci su prikupljeni elektronskim putem, pri čemu je upitnik proslijeđen na e-mailove ciljne grupe roditelja i odgajateljica. Odgovori ispitanika su uneseni u MS Office Excel, gdje je kreirana baza podataka. U MS Office Excelu je izračunata glavna deskriptivna statistička vrijednost (aritmetička sredina – M) za svaku tvrdnju, kao i frekvencije (f) po svakoj kategoriji odgovora (od "u potpunosti se slažem" do "u potpunosti se ne slažem"). Sve navedeno može se podvesti pod kvantitativnu analizu podataka. Drugi dio analize odnosi se na kvalitativnu obradu podataka, odnosno prikaz i interpretaciju odgovora ispitanika prikupljenim uz pomoć pitanja otvorenog tipa. Za pitanja ovog tipa, napravljena je tabela frekvencija odgovora.

3. Rezultati istraživanja

U skladu sa postavljenim istraživačkim pitanjima dobili smo rezultate koje u nastavku prikazujemo uz pomoć tabela i grafikona. Istraživanje je realizovano na uzorku od 50 roditelja čija djeca, pohađaju Predškolsku ustanovu Bambini i 20 odgajateljica, koje djeluju u Predškolskim ustanovama u Sarajevu: Bambini, Leptirić i Cvrčak.

3.1 Uloga odgajateljica u procesu adaptacije djeteta na vrtičko okruženje i socio-emocionalne reakcije koje se javljaju kod djece tokom adaptacije

Anketnim upitnikom za odgajateljice nastojali smo otkriti kakva je njihova uloga u procesu adaptacije djeteta na vrtičko okruženje, koje metode i strategije rada primjenjuju tokom adaptacionog perioda, koje se socio-emocionalne reakcije javljaju kod djece tokom adaptacije te sa kojim se izazovima susreću tokom procesa adaptacije. U grafikonu br. 1 prikazane su reakcije djece tokom adaptacije na vrtić.

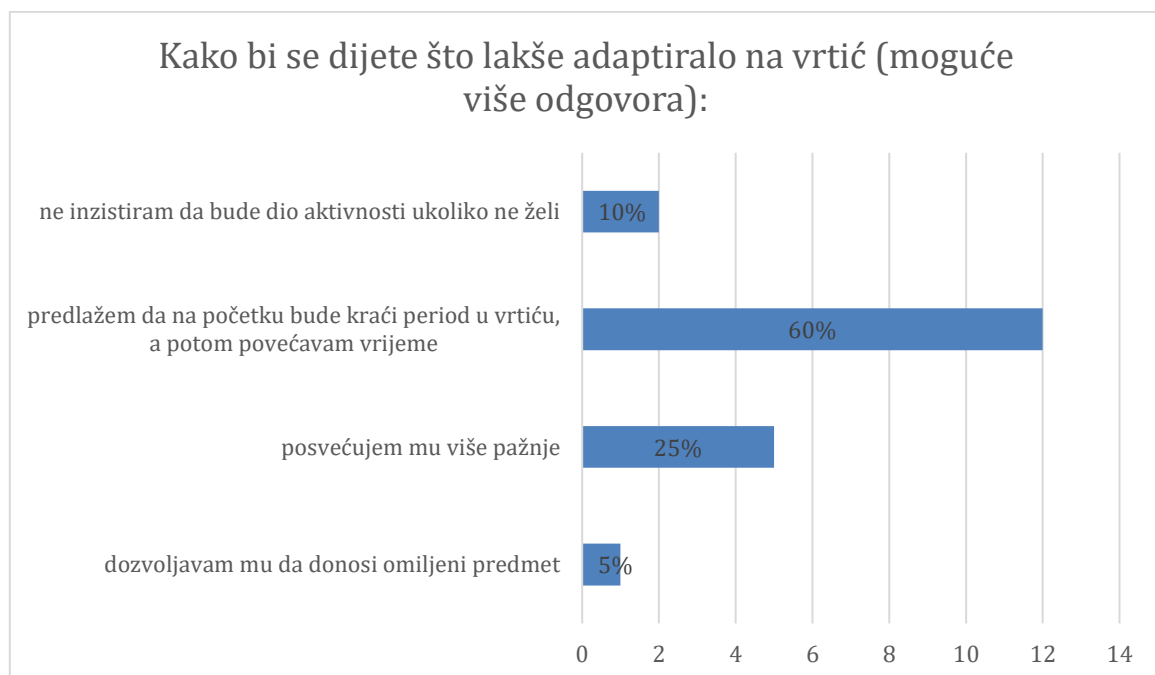

Grafikon 1. Reakcije koje dijete ispoljava tokom procesa adaptacije na vrtić

Odvajanje od roditelja, djeci vrtičkog uzrasta, izaziva brojne reakcije. Prema dobivenim rezultatima uočavamo da su najčešće reakcije: plač (23%), dozivanje roditelja (18%), potreba za bliskošću s odgajateljicama (18%) i odbijanje hrane (15%). Iz primarnog okruženja (najčešće porodice) dijete sada prelazi u novo okruženje i novi kontekst. Vrtić je mjesto gdje

djeluju određena pravila i gdje boravi mnogo djece različitog uzrasta. Strah od odvajanja potpuno je prirodan u ovakvoj situaciji. Neke od manje zastupljenih reakcija, prema rezultatima istraživanja, su: vrištanje (9%), ljutnja (5%), uživanje u igri sam (5%), uživanje u igri sa djecom (4%), veća komunikativnost (3%).

Odgajateljice, u skladu sa znanjem i vještinama, ali i prethodnim iskustvom, mogu pridonijeti lakšoj prilagodbi djeteta na novo – vrtičko okruženje. U grafikonu br. 2 prikazujemo tehnike kojima se odgajateljice služe kako bi olakšale proces adaptacije.

Grafikon 2. Tehnike kojima se odgajateljice služe za lakšu adaptaciju djece na vrtić

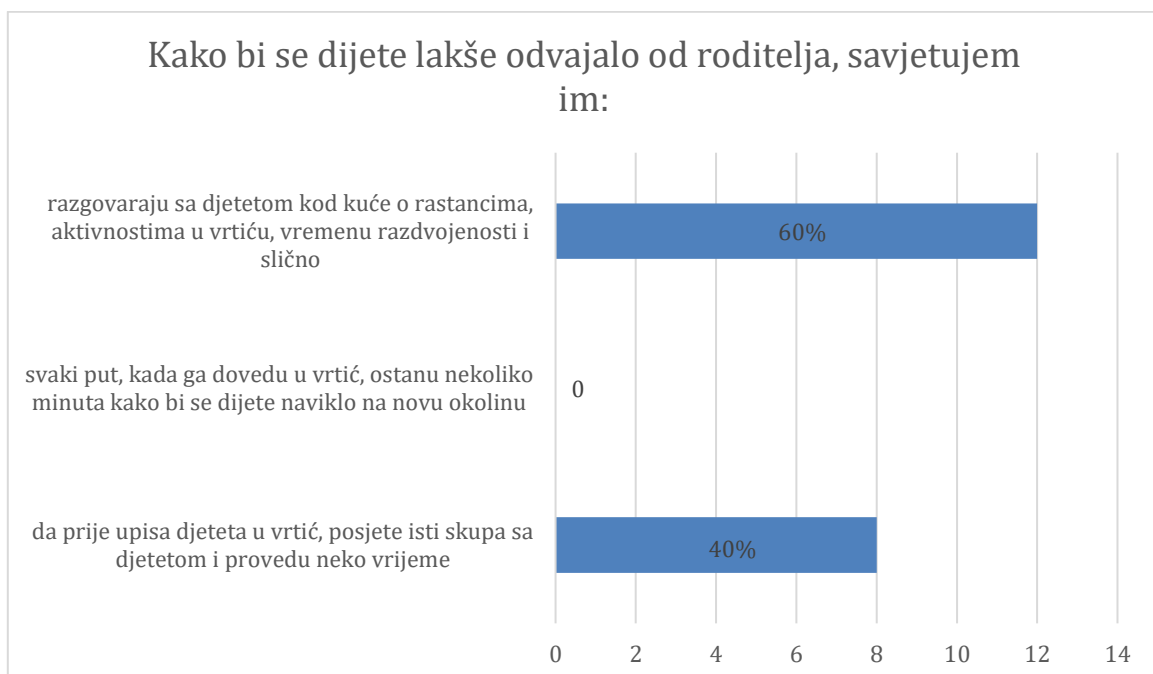
Najveći broj odgajateljica, kao tehniku za lakšu prilagodbu djece na vrtić, predlaže da na početku provode kraći period, a potom povećavaju vrijeme, tačnije 60% odgajateljica. Ovakav, postupak korak po korak, priprema dijete na potpuno odvajanje od roditelja/staratelja. Na primjer, ukoliko je dijete danas provelo dva sata u vrtiću, naredni susret taj period možemo povećati za pola ili cijeli sat itd.

Od ukupno 20 odgajateljica, 5 njih (25%) posvećuje više pažnje djetetu koje se pokušava adaptirati na vrtić. S ovim postupkom treba biti oprezan. Previše pažnje posvećene jednom djetetu, može imati negativan uticaj na ostalu djecu. Previše pažnje šalje poruku drugoj djeci da su manje bitna od djeteta koji se pokušava adaptirati. Stoga, odgajateljica treba odrediti mjeru koliko je pažnje dovoljno kako bi se sva djeca osjećala sigurno i prihvaćeno.

Da ne inzistira da dijete bude dio aktivnosti ukoliko ne želi, tvrdi 10% odgajateljica. Nekada, u trenucima straha i tuge, djeca nisu zainteresovana za bilo kakve aktivnosti. U vrtiću vlada dojam kao da dijete samo čeka roditelje da dođu po njega i da je to jedini „spas“. Međutim, kako bi se dijete lakše adaptiralo i postalo dio vrtićke grupe, potrebno je da poštuje pravila i sudjeluje u dnevnim aktivnostima. Međutim, i s ovom tehnikom trebamo biti oprezni i postaviti granicu između pomaganja djetetu u prilagodbi i dopuštanja djetetu da određuje tok boravka u vrtiću.

Iako su odgajateljice, u anketnom upitniku, imale mogućnost odabrati više tehnika, samo je jedna (5%) kazala da dozvoljava djetetu da donese omiljeni predmet. Ovo je jedna od bitnijih tehnika prilagodbe i neophodno je da je koriste svi/e odgajatelji/ce. Omiljeni predmeti (igračka, dekica, komad odjeće) pružaju djetetu osjećaj sigurnosti i mogu umanjiti strah i zabrinutost tokom adaptacije.

Sa druge strane, roditelji također mogu pomoći djeci i odgajateljicama u procesu adaptacije. Tako odgajateljice savjetuju (vidljivo u grafikonu br. 3) da prije upisa u vrtić, roditelji posjete isti skupa sa djetetom i provedu neko vrijeme u njemu, tačnije 40% odgajateljica. Ovim postupkom postepeno uvodimo dijete u novo okruženje te pripremamo i vršnjake i dijete na buduće susrete i druženje.

Grafikon 3. Savjeti odgajateljica upućeni roditeljima

Ipak, najveći broj odgajateljica (60%) savjetuje da roditelji razgovaraju sa djetetom kod kuće o rastancima, aktivnostima u vrtiću, vremenu razdvojenosti i slično. Niti jedna odgajateljica nije savjetovala ostanak roditelja u vrtiću, nekoliko minuta, kako bi se dijete naviklo na novo okruženje. Pretpostavljamo onda da se ova tehnika, prema prethodnom iskustvu odgajateljica, nije pokazala efikasnom. Postoji mogućnost da ulazak roditelja u vrtić, a potom nagli odlazak negativno utiče na djetetovu adaptaciju. Naravno, svako dijete je individua sa drugačijim potrebama, sposobnostima, mogućnostima i željama stoga i na svako dijete različito djeluju određene metode i tehnike prilagodbe. Roditelji i odgajatelji, kvalitetnom saradnjom, najbolje će procijeniti šta će imati pozitivniji učinak na djetetovu prilagodbu.

3.2 Očekivanja i izazovi sa kojima se susreću odgajateljice tokom procesa adaptacije djece na vrtić

Primjenom skale stavova istražili smo stavove odgajateljica o adaptaciji djece na vrtić i očekivanjima koja imaju od roditelja. Frekvencije odgovora prikazujemo u tabeli br. 1.

Tabela 1. Stavovi odgajateljica o adaptaciji djece na vrtić i očekivanjima od roditelja

TVRDNJA	1 U POTPUNOSTI SE SLAŽEM	2 SLAŽEM SE	3 NITI SE SLAŽEM NITI SE NE SLAŽEM	4 NE SLAŽEM SE	5 U POTPUNSTI SE NE SLAŽEM
	<i>f (%)</i>	<i>f (%)</i>	<i>f (%)</i>	<i>f (%)</i>	<i>f (%)</i>
Očekujem da roditelj sarađuje u olakšavanju adaptacije djeteta.	60%	40%	0%	0%	0%
Sa roditeljima komuniciram svaki dan o napretku djeteta.	75%	15%	10%	0%	0%
Najveći izazov tokom adaptacije djeteta su negativne reakcije koje ispoljava.	20%	40%	25%	5%	10%
Otvorena komunikacija roditelja i	80%	20%	0%	0%	0%

odgajatelja je ključna za adaptaciju djeteta.					
Dužnost roditelja je da pripremi dijete na dolazak u vrtić.	50%	45%	5%	0%	0%
Ukoliko je dijete uznemireno tješim ga razgovorom, zagrljajem i aktivnostima koje ono želi da realizuje.	65%	25%	10%	0%	0%
Roditelji dopuštaju da ih pozovem u bilo kojem trenutku ukoliko se dijete teško adaptira na vrtićku sredinu (tuguje, plače, vrišti..).	50%	25%	20%	5%	0%
Ignorisanje plača djeteta, zbog straha od odvajanja, je najgora stvar koju mogu učiniti.	20%	35%	30%	15%	0%
Sve što obećam djetetu i ispunim.	55%	20%	15%	10%	0%
Dijete bi u vrtić prvih nekoliko mjeseci trebalo dovesti roditelj koji je odlučan i siguran u svoju odluku te može kontrolisati svoje emocije.	55%	15%	20%	5%	5%

Izdvajamo nekoliko stavova dobivenih iz prethodne tabele. Ukupno 80% odgajateljica smatra da je otvorena komunikacija između njih i roditelja ključna za adaptaciju djeteta. Zapravo je otvorena komunikacija ključ svakog odnosa. U odgojno-obrazovnom radu fokus pažnje svih faktora treba biti dijete. Tako u vrtiću roditelji i odgajatelji djeluju u skladu sa najboljim

interesom djeteta; u školi je to veći broj faktora: roditelji, nastavnici, učitelji, razrednici, pedagozi, psiholozi, direktori, pa čak i školsko okruženje (nevladine organizacije/udruženja, općine, sportski klubovi itd).

O važnosti otvorene komunikacije govore i sljedeći stavovi odgajateljica: 60% se u potpunosti slaže sa tvrdnjom da očekuju saradnju od roditelja u ollašavanju adaptacije djeteta te 75% se u potpunosti slaže sa tvrdnjom da svakodnevno komuniciraju sa roditeljima o napretku djeteta.

Zanimljiv podatak dobivamo iz čestice „*Dužnost roditelja je da pripremi dijete na dolazak u vrtić*“, a s istom se 50% odgajateljica u potpunosti slaže, 45% se slaže, a 5% niti se slaže niti se ne slaže. Ova aktivnost može predstavljati razlog za sukob. Naime, roditelji mogu očekivati od odgajateljica da su one ključni faktor koji pomaže djetetu da se adaptira dok odgajateljice mogu to očekivati od roditelja, što smo iz ove skale stavova i doznali. U nastavku rada su prikazani stavovi roditelja o ovom pitanju, ali je svakako otvorena komunikacija i razgovor o očekivanjima, i jednih i drugih, neophodna da bi se glavni subjekt odgojno-obrazovnog djelovanja – dijete – što lakše prilagodilo novom okruženju.

3.3 Strategije odgajateljica u procesu tranzicije i adaptacije djece

Strategije u procesu tranzicije djece iz porodice u vrtić su mnogobrojne. Odgajateljice mogu koristiti različite strategije, u zavisnosti od toga koliko će koja strategija biti efektna. U tabeli br. 2 prikazujemo strategije koje koriste odgajateljice Predškolske ustanove Bambini.

Tabela 2. Strategije u procesu tranzicije djece iz porodice u vrtić

Kategorija	Kod	Citat
Odgajatelj – roditelj	Komunikacija (n=40%)	„ <i>Roditelje je potrebno uputiti u rad vrtića i načine na koji sarađujemo kako bi se dijete lakše naviklo na novu sredinu.</i> “ (Odgajateljica 1) „ <i>Otvorena komunikacija sa roditeljima je ključna. Ako</i>

		<p><i>je roditelj nezainteresovan i samo dovodi i odvodi dijete, proces tranzicije će biti teži“</i></p> <p>(Odgajateljica 2)</p> <p><i>„Roditelji i ja smo najbitniji kako bi dijete lakše podnijelo tranziciju iz porodice u vrtić. Često komuniciram s roditeljima putem Vibera i dajem savjete kako olakšati djetetu“</i></p> <p>(Odgajateljica 3)</p> <p><i>„Upoznavanje roditelja sa prostorom u kojem će dijete boraviti, upoznavanje sa dnevnom artikulacijom, razgovor i poziv na saradnju.“</i></p> <p>(Odgajateljica 4)</p> <p><i>„Objašnjavam roditeljima da je bitno da sa djecom kući razgovaraju o vrtiću.“</i></p> <p>(Odgajateljica 5)</p> <p><i>„Razgovaram sa roditeljima i pitam ih šta dijete voli kako bi se njemu prilagodila.“</i></p> <p>(Odgajateljica 6)</p>
--	--	---

Odgajatelj - dijete	Igre i aktivnosti (n=35%)	<p>„Djetetu pružam pažnju, da se osjeća sigurno i voljeno u vrtiću kao i kod kuće. Igram se, da mu bude zabavno i da što prije zaboravi na tugu.“ (Odgajateljica 7)</p> <p>„Od roditelja saznam koje aktivnosti dijete voli i onda ih primjenjujem u vrtiću.“ (Odgajateljica 8)</p> <p>„Puno se igram sa djetetom, primjenjujem suradničke igre kako bi se dijete zabavilo i uživalo.“ (Odgajateljica 9)</p> <p>„Pokušavam dijete uključiti u zabavne aktivnosti kako bi shvatilo da je vrtić mjesto igre i druženja.“ (Odgajateljica 10)</p> <p>„Igram se nekada i sama sa djetetom kako bi mu pružila pažnju i sigurnost.“ (Odgajateljica 11)</p>
	Pružanje utjehe (n=15%)	<p>„Kada dijete plače i doziva roditelje, posvetim mu se. Kažem da će se roditelji ubrzo vratiti, zagrlim ga.“ (Odgajateljica 12)</p> <p>„Kada plače, zagrlim ga i tješim.“ (Odgajateljica 13)</p>

	Korištenje prelaznih objekata (n=10%)	<i>„Dozvolim djetetu da ponese najdražu igračku ili predmet u vrtić.“</i> (Odgajateljica 14)
--	--	---

Na pitanje otvorenog tipa, kojim strategijama se odgajateljice služe u procesu tranzicije djece iz porodice u vrtić, odgovorilo je njih 14 od ukupno 20. Strategije smo grupirali u kategorije prema najčešće datim odgovorima. Tako, 40% odgajateljica se služi otvorenom i svakodnevnom komunikacijom sa roditeljima, 35% upoznaje dijete i roditelje sa prostorom, osobljem i načinom rada, 15% razgovra o djetetovim navikama i aktivnostima koje preferira, a 10% odgajateljica ne primjenjuje nikakve strategije.

Također, na pitanje otvorenog tipa, kojim strategijama se odgajateljice služe u procesu adaptacije djece na vrtić, odgovorilo je njih 10 od ukupno 20. Strategije smo grupirali u kategorije prema najčešće datim odgovorima. Detaljan pregled odgovora prikazan je u tabeli br. 3.

Tabela 3. Strategije u procesu adaptacije djeteta na vrtić

Kategorija	Kod	Citat
Odgajatelj – dijete	Prilagodba kroz pet dana (n=10%)	<i>„Najlakši put je da dijete prva dva dana bude tu i posmatra šta rade drugari. Ako je adaptacija neuspješna, tu moraju pomoći roditelji da dođu ranije po dijete i da mu uljepšaju ostatak dana. Treći i četvrti dan su naizmjenične aktivnosti gdje se svakih pola sata mijenja aktivnost, a glavna je da provedemo vani sat do dva. Peti dan dijete bi već</i>

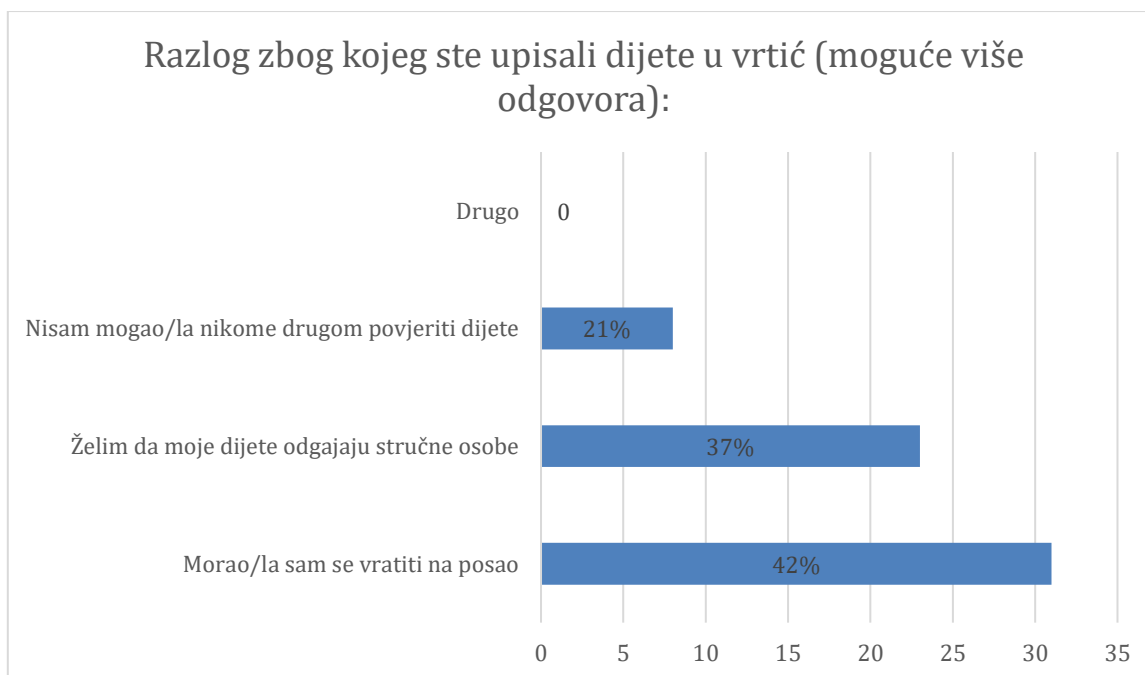
		<p><i>trebalo bar na kratko da uživa i da poželi zbog nečeg doći ponovo u vrtić. “</i></p> <p>(Odgajateljica 1)</p>
	<p>Igre i aktivnosti (n=35%)</p>	<p><i>„Puno različitih aktivnosti kako bi djetetu vrijeme brzo prošlo i kako bi manje mislio na roditelje. “</i></p> <p>(Odgajateljica 2)</p> <p><i>„Potičem međuvršnjačke igre kako bi se dijete brže naviklo na drugare. “</i></p> <p>(Odgajateljica 3)</p> <p><i>„Pitam dijete šta bi sada radilo, koju bi aktivnost volio i to primjenim. “</i></p> <p>(Odgajateljica 4)</p> <p><i>„Ukoliko dijete odbija biti dio aktivnosti budem upornija i pokušam ga animirati da se pridruži. “</i></p> <p>(Odgajateljica 5)</p> <p><i>„Puno igre i druženja. “</i></p> <p>(Odgajateljica 6)</p>
	<p>Pružanje utjehe (n=20%)</p>	<p><i>„Dopuštam djetetu da više vremena provodi pored mene za razliku od drugara. “</i></p> <p>(Odgajateljica 7)</p> <p><i>„Uplakano dijete zagrlim i tješim. “</i></p> <p>(Odgajateljica 8)</p>

		<p><i>„Koristim blag i nježan pristup djetetu, usmjeravam mu pažnju (muzikom, pričanjem priče uz korištenje ginjol lutki, pokretnom igrom, upoznavanjem sadržajima za igru itd.)“</i></p> <p>(Odgajateljica 9)</p>
	<p>Korištenje prelaznih objekata (n=10%)</p>	<p><i>„Dajem mogućnost djetetu da ostane kratko u vrtiću i da ponese omiljenu igračku.“</i></p> <p>(Odgajateljica 10)</p>

Procesi tranzicija iz porodice u vrtić i adaptacija na vrtić zahtjevaju saradnju roditelja i odgajateljica. Roditelji trebaju djecu kod kuće, kroz razgovor, pripremiti na polazak u vrtić dok odgajateljice trebaju primjenjivati strategije koje su se pokazale kao efikasne; nekada je to aktivnost kreirana posebno za dijete, nekada igra s omiljenim predmetom ili bliskost s odgajateljicom.

3.4 Roditeljski razlozi upisa djece u vrtić i emocije koje ispoljavaju prilikom odvajanja od djeteta

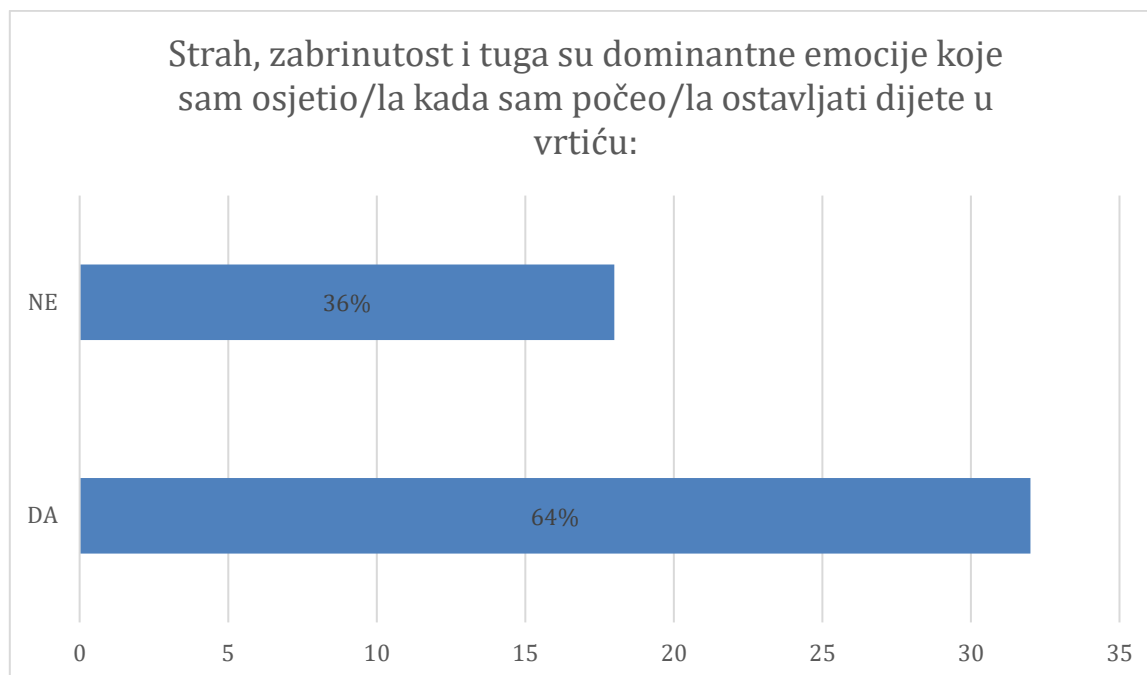
Razlog zbog kojih je 50% roditelja upisalo dijete u vrtić je povratak na posao. Nakon nekoliko mjeseci dopusta, roditelji se moraju vratiti na posao. Dijete trebaju povjeriti nekome, a neke od opcija su nana i djed, sestre/braća, dadilje i/ili vrtić. Da nisu mogli nikome drugom povjeriti dijete kazalo je 13% roditelja što je vidljivo u grafikonu br. 4. Ukoliko nijednoj bliskoj osobi ne mogu povjeriti dijete na čuvanje onda roditelji biraju vrtiće.

Grafikon 4. Razlog upisa djece u vrtić

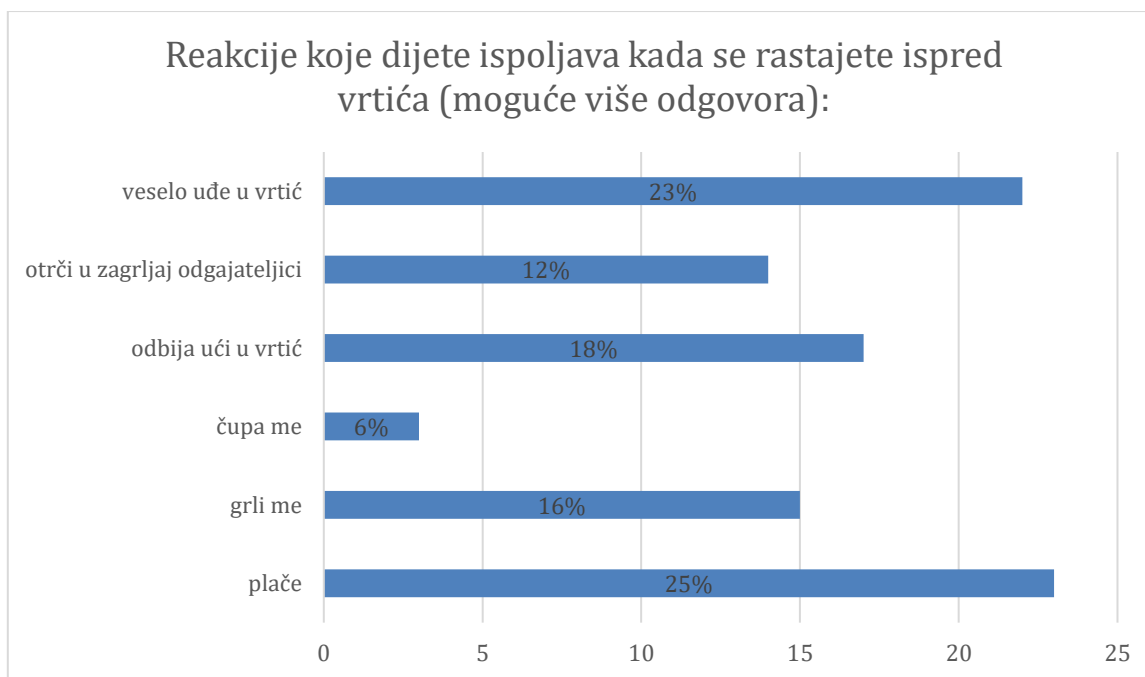
Vrtići bi uvijek trebali biti prvi izbor (ukoliko su roditelji u mogućnosti priuštiti ovu vrstu odgoja i obrazovanja) jer upis djeteta u vrtić donosi nekoliko prednosti: dijete ima (polu)dnevnu brigu, sudjeluje u pedagoški osmišljenim aktivnostima, razvija socijalne vještine kroz druženje sa vršnjacima, uči se poštivanju pravila itd. O značaju vrtića govori i podataka da, od ukupno 50 roditelja, ukupno 37% želi da njegovo dijete odgajaju stručne osobe.

Iz grafikona br. 5 uočavamo dominantne emocije koje roditelji ispoljavaju prilikom ostavljanja djeteta u vrtić.

Grafikon 5. Dominantne emocije roditelja tokom odvajanja od djeteta

Od ukupno 50 roditelja, 32 njih (64%) osjeća strah, zabrinutost i tugu kada ostavljaju dijete u vrtiću. Odvajanje ne pada teško samo djeci. Roditelji, nakon intenzivnog druženja sa djetetom nekoliko mjeseci, moraju dijete povjeriti odgojno-obrazovnoj ustanovi. Ponovno navikavanje na odlazak na posao, odvajanje od djeteta, komunikacija s odgajateljicama o napretku djeteta samo su neke od aktivnosti koje roditeljima izazivaju razne emocije. Kroz otvoren razgovor s odgajateljicama, roditelji mogu osjetiti podršku stručnog osoblja čime se lakše mogu navići na odvajanja. Kao i roditelji, i djeca reaguju na određeni način kada se odvajaju od njih. Koje reakcije djeca iskazuju, sa gledišta roditelja, prikazujemo u grafikonu br. 6.

Grafikon 6. Reakcije koje dijete ispoljava pri odvajanju od roditelja

Najčešće reakcije koje dijete ispoljava pri odvajanju od roditelja i ulaskom u vrtić su: plače 25%, veselo ulazi u vrtić 23% i odbija ući u vrtić 18%. Ovakva pojavnost različitih reakcija govori kako je svako dijete individua za sebe te ne reaguju jednako na odvajanje od roditelja. Način na koji će reagovati zavisi od karaktera, prethodnog iskustva odnosno da li su se već odvajali od roditelja, da li su ih roditelji pripremili na odvajanje itd.

3.5 Očekivanja i izazovi sa kojima se susreću roditelji tokom procesa adaptacije djece na vrtić

Primjenom skale stavova doznali smo očekivanja koja roditelji imaju od odgajateljica prilikom procesa adaptacije djece na vrtić.

Tabela 4. Stavovi roditelja o adaptaciji djece na vrtić i očekivanjima od odgajateljica

TVRDNJA	1 U POTPUNOSTI SE SLAŽEM	2 SLAŽEM SE	3 NITI SE SLAŽEM NITI SE NE SLAŽEM	4 NE SLAŽEM SE	5 U POTPUNSTI SE NE SLAŽEM
	<i>f (%)</i>	<i>f (%)</i>	<i>f (%)</i>	<i>f (%)</i>	<i>f (%)</i>
Očekujem da moje dijete bude sigurno u vrtiću.	80%	20%	0%	0%	0%
Sa odgajateljima komuniciram svaki dan o napretku djeteta.	30%	45%	15%	10%	0%
Najveći izazov tokom adaptacije djeteta su negativne reakcije koje ispoljava.	30%	30%	15%	12%	13%
Otvorena komunikacija roditelja i odgajatelja je ključna za adaptaciju djeteta.	85%	9%	3%	3%	0%
Dužnost odgajatelja je da učini da se moje dijete brzo adaptira na vrtić.	20%	32%	28%	15%	5%
Prije polaska u vrtić djetetu objasnim da ćemo se odvojiti nekoliko sati, kada ću tačno doći po njega kako bi što lakše podnijelo rastanak.	65%	20%	15%	0%	0%
Odgajatelj me može pozvati u bilo kojem trenutku ukoliko se moje dijete teško	57%	23%	10%	0%	10%

adaptira na vrtićku sredinu (tuguje, plače, vrišti..).					
Ignorisanje plača djeteta, zbog straha od odvajanja, je najgora stvar koju odgajatelj može učiniti.	57%	20%	13%	5%	5%
Roditelj može savjetovati odgajatelja šta sve (predmeti, aktivnosti, ponašanja) može utješiti dijete koje osjeća strah od odvajanja.	62%	25%	13%	10%	0%
Dijete bi u vrtić prvih nekoliko mjeseci trebalo dovesti roditelj koji je odlučan i siguran u svoju odluku te može kontrolisati svoje emocije.	50%	25%	15%	10%	0%

Iz tabele br. 4 smo doznali da 50% odgajateljica smatra da je dužnost roditelja da pripremi dijete za polazak u vrtić. U tabeli br. 1 uočavamo da 65% roditelja se u potpunosti slaže sa tvrdnjom da prije polaska u vrtić djetetu objašnjavaju da će se odvojiti nekoliko sati, kada će tačno doći po njega kako bi što lakše podnijelo rastanak. Ovakav postupak olakšava odgajateljicama rad sa djetetom i ovo predstavlja jedan od načina međusobne saradnje. Također, da roditelj može savjetovati odgajatelja šta sve (predmeti, aktivnosti, ponašanja) može utješiti dijete koje osjeća strah od odvajanja, tvrdi 62% ispitanika. Roditelji, kao primarno okruženje, najbolje poznaju dijete i njegove navike. Ukoliko je cilj što lakša i brža adaptacija djeteta na vrtić, neophodna je saradnja i otvorena komunikacija roditelja i odgajateljica. Roditelji su, također, naveli očekivanja koja imaju od odgajateljica tokom procesa tranzicije, a ista su navedena u tabeli br. 5. Od ukupno 50, odgovorilo je 12 roditelja.

Tabela 5. Očekivanja roditelja od odgajateljica u procesu tranzicije djece

Kategorija	Kod	Citat
Odgajatelj - roditelj	Komunikacija (n=15%)	<p>„Očekujem da mi kaže ako nešto neuobičajno primjeti.. svaki dan pred vratima ne treba i ne može ni jedan odgajatelj razgovarati sa mnom o djeci to je previše. Ali je komunikacija važna. Ako je nešto i jako bitno možemo komunicirati online.“ (Roditelj 1)</p> <p>„Odgajatelj da bude otvoren u komunikaciji i da roditelju sve saopšti i loše i dobre stvari tokom boravka djeteta u vrtiću.“ (Roditelj 2)</p>
Odgajatelj	Stručnost i odgovornost (n=15%)	<p>„Da bude profesionalna, blaga, pravedna, posvećena djetetu u potpunosti prvih dana adaptacije. Ali to može samo ako je obrazovana u polju odgoja i obrazovanja.“ (Roditelj 3)</p> <p>„Da je odgovorna i da pruža adekvatne i pravovremene informacije.“ (Roditelj 4)</p>

<p>Odgajatelj – dijete</p>	<p>Pružanje utjehe (n=55%)</p>	<p><i>„Komunikacija sa djetetom i blag bristup, te slušanje djetetovih potreba.“</i> (Roditelj 5)</p> <p><i>„Da obraća pažnju na ponašanje djeteta i da mu se posveti ukoliko je dijete neraspoloženo.“</i> (Roditelj 6)</p> <p><i>„S djetetom razgovarati, zagrliti ga, obraćati pažnju na njegove emocije. Voditi računa da su djetetove fiziološke potrebe zadovoljene.“</i> (Roditelj 7)</p> <p><i>„Toplina, spremnost da se posveti pojedinačno djetetu.“</i> (Roditelj 8)</p> <p><i>„Posvećivanje više individualne pažnje u procesu adaptacije, preuzimanje djeteta od stalne učiteljice njegove grupe. Razvijanje bliskosti sa učiteljicom.“</i> (Roditelj 9)</p> <p><i>„Da bude tu za dijete i da djetetu pruži mnogo ljubavi i podrške, ostalo će doći samo od sebe.“</i> (Roditelj 10)</p>
----------------------------	------------------------------------	---

	<p>Aktivnosti prema afinitetu djeteta (n=15%)</p>	<p><i>„Očekujem da odgajatelji prave aktivnosti u skladu sa onim što moje dijete voli kako bi se brže naviklo na vrtić.“</i> (Roditelj 11)</p> <p><i>„Osmišljavanje aktivnosti prema interesu djeteta.“</i> (Roditelj 12)</p>
--	---	---

U skladu sa najčešćim individualnim odgovorima ispitanika, kreirali smo kategorije. Uočavamo da je roditeljima najbitnije da odgajateljice posvete vrijeme i pažnju novom djetetu u grupi te da mu pružaju ljubav i podršku. Zapravo, dok je roditelj odvojen od djeteta, želi da ga osobe kojima je povjerio dijete, paze i brinu o njemu baš kao što to čini i sami roditelj. Baš kao što narodna poslovice kaže „Bezuslovna je roditeljska ljubav“, tako roditelji očekuju i žele da se odgajateljice, sa kojima dijete provodi većinu vremena, prema djeci ophode sa puno ljubavi, strpljenja i pažnje.

Zaključak

Polazak u vrtić je velika promjena i uzbudljiv događaj u životu djeteta i roditelja. Najčešće je to prvo odvajanje od roditelja. Iz sigurne i zaštićene porodične sredine dijete dolazi u nepoznat prostor, među nepoznate osobe. Te promjene kod djece izazivaju strah od odvajanja i strah od nepoznatih osoba i situacija. S druge strane, odvajanje je dio procesa odrastanja djeteta i neophodno za osamostaljivanje i razvoj djetetove ličnosti.

Cilj rada bio je istražiti na koji način se odvija proces adaptacije djeteta na vrtićko okruženje i koji su to izazovi sa kojima se susreću odgajatelji i roditelji tokom procesa adaptacije. Analizom rezultata, dobivenih anketiranjem roditelja i odgajateljica PU Bambini, Leptirić i Cvrčak, možemo zaključiti da je polazak u vrtić izazov sam po sebi kako za roditelje i za djecu, tako i za odgajateljice.

Prvo istraživačko pitanje odnosilo se na ulogu odgajatelja u procesu adaptacije djeteta na vrtićko okruženje. Prema dobivenim rezultatima, najveći broj odgajateljica svoju ulogu vide u stručnosti i savjetima koje mogu dati roditeljima koji prvi put upisuju djecu u vrtić. Pored savjeta da djecu pripreme za rastanke i dolaske u vrtić, djeci se također treba omogućiti korištenje omiljenog predmeta ili igračke iz njegovog doma poput dekice, plišane igračke i sl.

Drugo istraživačko pitanje se odnosilo na socio-emocionalne reakcije koje se javljaju kod djece tokom adaptacije na vrtićko okruženje. Prema dobivenim rezultatima, najčešće reakcije su plač, dozivanje roditelja i potreba za bliskošću s odgajateljicom. Navedene reakcije su uobičajene za proces adaptacije i samo udruženim snagama roditelja i odgajateljica možemo pridonijeti smanjenju intenziteta reakcija.

Trećim istraživačkim pitanjem željeli smo ispitati koje metode i strategije rada odgajatelji primjenjuju tokom adaptacionog perioda. Najveći broj ispitanica je kazao da otvorena komunikacija sa roditeljima pomaže u procesu adaptacije djece, a najmanji broj primjenjuje „prelazni objekat“ kao strategiju. Prilikom tranzicije djeteta iz porodice u vrtić i adaptacije djeteta na vrtićko okruženje, od iznimne je važnosti partnerstvo porodice i vrtića. Učesnici djetetovog odgoja nisu samo roditelji, već i odgajatelji i stručni saradnici (pedagozi, psiholozi, logopedi, defektolozi, ljekari).

Četvrto istraživačko pitanje se odnosilo na izazove sa kojima se susreću odgajatelji i roditelji tokom adaptacije djeteta na vrtićko okruženje. Dobiveni rezultati pokazuju da je najveći izazov,

kako roditeljima tako i odgajateljicama, upravo negativne reakcije koje dijete ispoljava. Peto istraživačko pitanje ispitivalo je na koji način roditelji doživljavaju polazak djeteta u vrtić. Strah, zabrinutost i tuga su dominantne emocije koje roditelji doživljavaju pri odvajanju od djeteta. Prema reakcijama koje roditelji i djeca ispoljavaju prilikom odvajanja ispred vrtića uočavamo poveznicu sa reakcijama koje se javljaju pri strahu od nepoznatog. Dijete dolazi u nepoznati prostor, kod nepoznatih ljudi, a roditelji ostavljaju dijete u nepoznato. Prirodan je osjećaj straha i zabrinutosti. Svakako da jedno od rješenja može biti ranije upoznavanje sa vrtićem: prostorom, vršnjacima, odgajateljicama. Upravo su ovaj prijedlog i navele odgajateljice kao strategiju u procesu adaptacije djece na vrtić.

Posljednje istraživačko pitanje se odnosilo na očekivanja koja roditelji postavljaju pred odgajatelje tokom procesa adaptacije na vrtićko okruženje. U skladu sa dobivenim rezultatima, odgajateljice očekuju od roditelja da pripreme dijete na dolazak u vrtić dok roditelji očekuju od odgajateljica da djeci olakšaju proces adaptacije. O očekivanjima je dobro razgovarati odnosno otvorenom komunikacijom i roditelji i odgajateljice mogu osmisliti načine kako djetetu olakšati prilagodbu. Roditelji najbolje poznaju svoje dijete te odgajateljicama mogu predložiti aktivnosti i igre u kojima bi dijete uživalo.

Na kraju zaključujemo da ekološki prelaz, kakav je prelaz iz porodice u vrtić, postavlja izazove ispred svakog faktora ovog procesa: roditelja, djece i odgajateljica. Iz primarnog okruženja kakvo je porodica, dijete sada ulazi u jedan novi sistem sa novim pravilima. Također, ono više nije centar aktivnosti, sada vrijeme i prostor dijeli sa vršnjacima. Za neku djecu je ovo jednostavno i bezbolno, kao što smo uočili iz rezultata, ali također postoje ona djeca kojoj je adaptacija na vrtić veoma stresna. Iako je početak stresan i izazovan, kasniji boravak u vrtiću djeci predstavlja pravi užitek. Sa vršnjacima razvijaju socijalne vještine, uče pravila prihvatljivog ponašanja, obilaze kulturno-historijske ustanove, igraju se u prirodi, usvajaju vještine komunikacije i organizacije itd. Odgovornost i stručnost radnog osoblja vrtića je jedno od očekivanja roditelja. Ove osobine pružaju osjećaj sigurnosti roditeljima da svoju djecu ostavljaju na kvalitetnu brigu i obrazovanje.

Ovim istraživanjem dobili smo podatke koji nas mogu potaknuti da preispitujemo vlastiti rad i pronalazimo rješenja za procese adaptacije na vrtić. Obzirom da je, kod većeg broja djece, prisutan strah od odvajanja od roditelja te strah od nepoznate sredine (vrtića), potrebno je primjenjivati sistemsko rješenje. U procesu prilagodbe djeteta na vrtić, pored roditelja i odgajateljica, doprinijeti mogu i stručni saradnici, a sve u cilju zdravog razvoja djece.

Važno je napomenuti da dobiveni rezultati prezentuju sliku predškolskih ustanova Bambini, Leptirić i Cvrčak te se ne mogu generalizovati i odnositi za sve predškolske ustanove, odnosno za sve vrtiće. Prijedlog za daljnja istraživanja su istražiti ulogu pedagoga u procesu adaptacije djece na vrtić i izvršiti komparaciju predškolskih ustanova na području Kantona Sarajevo.

Literatura

1. Bailey, H. M. (2011). *Transitions in Early Childhood: A Look at Parent's Perspective*. Greensboro: The University of North Carolina at Greensboro.
2. Bel, V. (2020). Kvaliteta prijelaza i profesionalni razvoj odgajatelja. *Zrno: časopis za obitelj, vrtić i školu*, 31(140-141), 4-7.
3. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard: University Press.
4. Došen-Dobud, A. (1997). *Odgoj i obrazovanje u dječijem vrtiću*. Zagreb:Pedagoško-književni zbor.
5. Došen-Dobud, A. (2004). *S djecom u jaslicama*. Zagreb: Alineja.
6. Einarsdóttir, J. (2020). Prijelaz djece iz dječjeg vrtića u osnovnu školu. *Zrno: časopis za obitelj, vrtić i školu*, 31 (140-141), 7-9.
7. Gudjons, H. (1994). *Pedagogija: temeljna znanja*. Zagreb: Educa.
8. Guralnick, M. J. (2005). *The developmental systems approach to early intervention*. Baltimore: Brookes.
9. Halmi, A. (2003). *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap,
10. Hanson, M.J. (2005). *Ensuring effective transitions in early intervention. The Developmental systems approach to early intervention*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.Inc.
11. Hoover, P. J. (2001). *Mothers'perceptions of the transition process from early intervention to early childhood special education: related stressors, supports, and coping skills*. Blacksburg: Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University.
12. Jurčević Lozančić, A., Basta, S. (2017). Partnerstvo s roditeljima – na putu osiguravanja kontinuiteta suradnje vrtića i škole. U: T. Kokanović, S. Opić i A. Jurčević – Lozančić (ur.) *Sadašnjost za budućnost odgoja i obrazovanja - mogućnosti i izazovi*. Sisak: Dječji vrtić Sisak Stari.
13. Klasnić, I., Đuranović, M.,Ninčević, M. (2019). Izazovi prijelaza iz vrtića u školu – možemo li bolje? U J. Ivanović (ur.), *Mobilnost: Zbornik radova znanstvenih konferencija*. (120-128). Borsos, E., Horak, R. Kovacs, C., Namesztovszki, Z.Subotica: Sveučilište u Novom Sadu.

14. Krivačić, A. (2008). *Krećem u jaslice, krećem u vrtić*. Poreč: Povjerenstvo Zajedno protiv ovisnosti grada Poreča.
15. Mašković, T. Drožđan, D. Sokač, M. Josić, M. (2018). *Od jaslica do škole, Vodič za lakši proces prilagodbe na jaslice, vrtić i školu*. Zagreb: RTL kockica.
16. Mlađen Coha, S. (2007). Adaptacija djeteta u novoj sredini i postupci odgajatelja. u: *Bjelovarski učitelj*. 1-2, 32-35.
17. Mužić, V. (2004). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
18. Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću – novi pristup u shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječijem vrtiću*. Zagreb: Spektar Media.
19. Nenadić, S. (2002). *Odgoj u jaslicama: priručnik za odgajatelje i stručne saradnike*. Imotski: Naklada Potjeh.
20. Pašalić-Kreso, A. (2012). *Koordinate obiteljskog odgoja : prilog sistemskom pristupu razumijavanja obitelji i obiteljskog odgoja*. Sarajevo: Filozofski fakultet.
21. Petrović-Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje - holistički pristup*. Zagreb: Mali profesor.
22. Philipps, S. (1999). *Montessori priprema za život : odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
23. Plachcka, J. (2012). Potaknimo pozitivno uzbuđenje školom. *Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 4 (7), str. 23 – 24.
24. Rathus, S. (2000). *Temelji psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
25. Roller-Halačev, M. (1982). *Upoznavanje predškolske djece s okolinom: priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima*. Zagreb: Školska knjiga.
26. Rosić, V. i Zloковиć, J. (2003). *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo.
27. Slatina, M. (2007). Seminarski i diplomski rad u univerzitetnoj nastavi. Dostupno na: <https://www.scribd.com/doc/289362660/metodologija-slatina> (25.03.2021.. 12:40).
28. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
29. Somolanji Tokić, I. (2020). Prijelaz – pitanje kontinuiteta i slike o djetetu. *Zrno: časopis za obitelj, vrtić i školu*, 31(140-141), 16-18.
30. Stevanović, M. (2000). *Predškolska pedagogija*. Rijeka: Express digitalni tisak.
31. Stokes Szantton, E. (2005). *Kurikulum za jaslice, razvojno – primjereni program za djecu od rođenja do 3 godine*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište „Korak po korak“.

32. Vasta, R. Haith, M.M. Miller, S. A. (1998). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada slap.
33. Visković, I., Višnjic Jevtić, A. (2019). *Je li važnije putovati ili stići? – prijelazi djece rane i predškolske dobi iz obitelji u odgojno – obrazovne institucije*. Zagreb: Alfa.
34. Visković, I. (2020). Kvaliteta prijelaza djece iz dječjeg vrtića u osnovnu školu. *Zrno: časopis za obitelj, vrtić i školu*, 31(140-141), 4-7.
35. Vlastelica, M. (2014). *Rani odnos majka djeteta u svjetlu neuroznanstvenih spoznaja*. Zagreb: Medicinska naklada.
36. Vogler, P., Crivello, G. i Woodhead, M. (2008). *Early childhood transitions research: A review of concepts, theory, and practice*. Working Paper No. 48. The Hague, The Netherlands: Bernard van Leer Foundation.
37. Wolery, M. (1999). Children with disabilities in early elementary school. U: *Pianta, R.C., Cox, M.J. (Ur.), The Transition to Kindergarten*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
38. *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Kantonu Sarajevo*, Službene novine KS, broj 26/2008 i 21/2009. Dostupno na: <https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/Zakon%20pred%C5%A1kolskom%20obrazovanju%20i%20odgoju.pdf> (20.05.2021.. 19:00).

Prilog

ANKETNI UPITNIK ZA RODITELJE

Dragi roditelji,

cilj ovog istraživanja je istražiti na koji način se odvija proces adaptacije djeteta na vrtićko okruženje i koji su to izazovi sa kojima se susreću odgajatelji i roditelji tokom procesa adaptacije. Prvi dio upitnik čine pitanja o Vašem doživljaju polaska djeteta u vrtić, a drugi dio čini skala stavova o očekivanjima, izazovima i komunikaciji s odgajateljima. Ovaj upitnik je anoniman, a odgovori će se koristiti isključivo u istraživačke svrhe.

Unaprijed zahvalna,

odgajateljica Medina.

1. Sa koliko godina je Vaše dijete upisano u vrtić?

- a. 0-2 godine
- b. 3-5 godina

2. Razlog zbog kojeg ste upisali dijete u vrtić (moguće više odgovora)?

- a. Morao/la sam se vratiti na posao
- b. Želim da moje dijete odgajaju stručne osobe
- c. Nisam mogao/la nikome drugom povjeriti dijete
- d. Drugo: _____

3. Strah, zabrinutost i tuga su dominantne emocije koje sam osjetio/la kada sam počeo/la ostavljati dijete u vrtiću:

- a. DA
- b. NE

4. Reakcije koje dijete ispoljava kada se rastajete ispred vrtića (moguće više odgovora):

- a. plače
- b. grli me
- c. čupa me
- d. odbija ući u vrtić
- e. otrči u zagrljaj odgajateljici
- f. veselo uđe u vrtić
- g. drugo: _____

5. Kako bi olakšao/la adaptaciju djeteta na vrtić (moguće više odgovora):

- a. ostanem nekoliko minuta u vrtiću kako bi se dijete osjećalo sigurnije
- b. dok putujemo prema vrtiću objasnim djetetu gdje ide, koliko će ostati i kada ću se vratiti po njega
- c. dozvolim djetetu da ponese najdražu igračku u vrtić
- d. nekoliko dana prije upisa djeteta, zajedno posjetimo vrtić i provedemo vrijeme sa djecom i odgajateljicama
- e. drugo: _____

6. U tabeli ispod nalazi se deset tvrdnji. Za svaku tvrdnju trebate procijeniti u kojoj mjeri se ista odnosi na Vas. To ćete uraditi tako da zaokružite odgovarajući broj pored svake tvrdnje. Brojevi imaju sljedeće značenje:

1– u potpunosti se slažem

2 – slažem se

3 – niti se slažem, niti se ne slažem

4 – ne slažem se

5 – u potpunosti se ne slažem

TVRDNJA	1 U POTPUNOSTI SE SLAŽEM	2 SLAŽEM SE	3 NITI SE SLAŽEM NITI SE NE SLAŽEM	4 NE SLAŽEM SE	5 U POTPUNSTI SE NE SLAŽEM
Očekujem da moje dijete bude sigurno u vrtiću.	1	2	3	4	5
Sa odgajateljima komuniciram svaki dan o napretku djeteta.	1	2	3	4	5
Najveći izazov tokom adaptacije djeteta su negativne reakcije koje ispoljava.	1	2	3	4	5
Otvorena	1	2	3	4	5

komunikacija roditelja i odgajatelja je ključna za adaptaciju djeteta.					
Dužnost odgajatelja je da učini da se moje dijete brzo adaptira na vrtić.	1	2	3	4	5
Prije polaska u vrtić djetetu objasnim da ćemo se odvojiti nekoliko sati, kada ću tačno doći po njega kako bi što lakše podnijelo rastanak.	1	2	3	4	5
Odgajatelj me može pozvati u bilo kojem trenutku ukoliko se moje dijete teško adaptira na vrtićku sredinu (tuguje, plače, vrišti..).	1	2	3	4	5
Ignorisanje plača djeteta, zbog straha od odvajanja, je najgora stvar koju odgajatelj može učiniti.	1	2	3	4	5
Roditelj može savjetovati odgajatelja šta sve (predmeti, aktivnosti, ponašanja) može utješiti dijete koje osjeća strah	1	2	3	4	5

od odvajanja.					
Dijete bi u vrtić prvih nekoliko mjeseci trebalo dovesti roditelj koji je odlučan i siguran u svoju odluku te može kontrolisati svoje emocije.	1	2	3	4	5

1. Navedite Vaša očekivanja od odgajatelja u procesu tranzicije djece.

Dodatni komentar: _____

ANKETNI UPITNIK ZA ODGAJATELJICE

Drage odgajateljice,

cilj ovog istraživanja je istražiti na koji način se odvija proces adaptacije djeteta na vrtićko okruženje i koji su to izazovi sa kojima se susreću odgajatelji i roditelji tokom procesa

adaptacije. Prvi dio upitnik čine pitanja o metodama rada koje koristite i Vašoj ulozi u procesu adaptacije, a drugi dio čini skala stavova o očekivanjima, izazovima i komunikaciji sa roditeljima. Ovaj upitnik je anonimn, a odgovori će se koristiti isključivo u istraživačke svrhe.

Unaprijed zahvalna,

odgajateljica Medina.

1. Koliko dugo ste zaposleni kao odgajateljica?
 - a. do godinu dana
 - b. 1-3 godine
 - c. 4-6 godina
 - d. više od 6 godina

2. Reakcije koje dijete ispoljava tokom procesa adaptacije na vrtić (moguće više odgovora):
 - a. plače
 - b. uživa u igri sa djecom
 - c. vrišti
 - d. uživa u igri sam
 - e. doziva mamu/oca
 - f. želi biti u blizini odgajateljica
 - g. ljuti se
 - h. odbija hranu
 - i. komunikativnije je
 - j. drugo: _____

3. Najlakše se adaptiraju djeca:
 - a. jaslčkog uzrasta
 - b. uzrasta od 3-4 godine
 - c. uzrasta od 5-6 godina

4. Kako bi se dijete što lakše adaptiralo na vrtić (moguće više odgovora):
 - a. dozvoljavam mu da donosi omiljeni predmet
 - b. posvećujem mu više pažnje
 - c. predlažem da na početku bude kraći period u vrtiću, a potom povećavam vrijeme

d. ne inzistiram da bude dio aktivnosti ukoliko ne želi

e. drugo: _____

5. Kako bi se dijete lakše odvajalo od roditelja, savjetujem im:

a. da prije upisa djeteta u vrtić, posjete isti skupa sa djetetom i provedu neko vrijeme

b. svaki put, kada ga dovedu u vrtić, ostanu nekoliko minuta kako bi se dijete naviklo na novu okolinu

c. razgovaraju sa djetetom kod kuće o rastancima, aktivnostima u vrtiću, vremenu razdvojenosti i slično

d. drugo: _____

6. U tabeli ispod nalazi se deset tvrdnji. Za svaku tvrdnju trebate procijeniti u kojoj mjeri se ista odnosi na Vas. To ćete uraditi tako da zaokružite odgovarajući broj pored svake tvrdnje.

Brojevi imaju sljedeće značenje:

1– u potpunosti se slažem

2 – slažem se

3 – niti se slažem, niti se ne slažem

4 – ne slažem se

5 – u potpunosti se ne slažem

TVRDNJA	1 U POTPUNOSTI SE SLAŽEM	2 SLAŽEM SE	3 NITI SE SLAŽEM NITI SE NE SLAŽEM	4 NE SLAŽEM SE	5 U POTPUNSTI SE NE SLAŽEM
Očekujem da roditelj sarađuje u olakšavanju adaptacije djeteta.	1	2	3	4	5
Sa roditeljima komuniciram svaki dan o napretku djeteta.	1	2	3	4	5
Najveći izazov tokom adaptacije	1	2	3	4	5

djeteta su negativne reakcije koje ispoljava.					
Otvorena komunikacija roditelja i odgajatelja je ključna za adaptaciju djeteta.	1	2	3	4	5
Dužnost roditelja je da pripremi dijete na dolazak u vrtić.	1	2	3	4	5
Ukoliko je dijete uznemireno tješim ga razgovorom, zagrljajem i aktivnostima koje ono želi da realizuje.	1	2	3	4	5
Roditelji dopuštaju da ih pozovem u bilo kojem trenutku ukoliko se dijete teško adaptira na vrtićku sredinu (tuguje, plače, vrišti..).	1	2	3	4	5
Ignorisanje plača djeteta, zbog straha od odvajanja, je najgora stvar koju mogu učiniti.	1	2	3	4	5
Sve što obećam djetetu i ispunim.	1	2	3	4	5
Dijete bi u vrtić prvih nekoliko mjeseci trebalo	1	2	3	4	5

dovoditi roditelj koji je odlučan i siguran u svoju odluku te može kontrolisati svoje emocije.					
--	--	--	--	--	--

7. Koje strategije koristite u procesu tranzicije djece iz porodice u vrtić?

8. Koje strategije koristite u procesu adaptacije djeteta na vrtić?

Dodatni komentar: _____